

**VENÄJÄN NARRATIIVINEN TOIMIJUUS HELSINGIN
SANOMISSA 24.2.-26.2.2023**

Janne Laukkanen
Maisterintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteet
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteet
Tekijä Laukkanen, Janne	
Työn nimi Venäjän narratiivinen toimijuus Helsingin Sanomissa 24.2.–26.2.2023	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Pro Gradu
Aika 03/2024	Sivumäärä 47
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimus tarkastelee niitä kielenkäytön tapoja, joilla Venäjää kuvataan Helsingin Sanomissa Ukrainaan tehdyn suurhyökkäyksen vuosipäivänä ja kahtena sitä seuraavana päivänä sekä niitä narratiivisia toimijuuksia, jotka Venäjä Helsingin Sanomien artikkeleissa saa. Tutkimuksen aineisto koostuu 22 artikkelista, jotka on koottu Helsingin Sanomien näköislehdestä aikavälillä 24.2.–26.02.2023.</p> <p>Aineistolle tehtiin iteratiivinen diskurssianalyysi, jonka perusteella aineistosta löydettiin kaksi päädiskurssia, joista ensimmäinen koostui seitsemästä aladiskurssista ja toinen viidestä. Päädiskurssi “Venäjä hyökkääjänä” käsittelee sitä, millaisia diskursseja käytetään Venäjän toimijuuden kuvaamiseen erityisesti hyökkääjänä osapuolena. “Venäjän maakuva” -päädiskurssi taas koostuu aladiskursseista, jotka kuvailevat julkisuuteen välitettyä poliittis-yhteiskunnallista mielikuvaa Venäjästä. Lopuksi diskurssit asetettiin narratiivisen rakenteen osiksi, minkä perusteella selvitettiin, mitä tarinallisia toimijuuksia Venäjä saa Helsingin Sanomien kielenkäytössä tutkimuksen aineistossa. Narratiivisiksi päätoimijuuksiksi todettiin analyysin perusteella ylivoimainen hyökkääjyys, kärsimyksen ja epävakauden aiheuttaminen sekä Venäjän asemoituminen uhaksi, jota kuitenkin tarkastellaan kriittisesti sen tekemien virheiden vuoksi. Aineiston ongelmallisim löydös on “Venäjän maakuva” -diskurssin aladiskurssi “Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi”, jonka ominaispiirteet maalaavat Venäjästä ja venäläisistä varsin negatiivisen maakuvan. Tutkimuksen perusteella voidaan väittää suuntaa-antavasti, että Helsingin Sanomat toisintaa ja osin vahvistaa aineistossa joitain sellaisia negatiivisia Venäjä-kuvia, joita suomalaisessa uutisoinnissa on ollut ennenkin. Venäjän hyökkäyssodan uutisoinnin voidaan katsoa noudattavan konfliktijournalismin monia sellaisia piirteitä, kuten objektiivisuuden ja toimittajien subjektiivisuuden ristiriitaa, joiden läpileikkaaminen ja tiedostaminen voisi edesauttaa suomalaista kriisijournalismia kehittymään sopivilla työtavoilla ja rutiineilla.</p>	
Asiasanat: Diskurssianalyysi, journalismi, konfliktijournalismi, maakuvat, narratiivianalyysi, Venäjä	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Aineiston artikkelit Helsingin Sanomista 24.2.-26.2.2023	15
TAULUKKO 2	Venäjä-diskurssit Helsingin Sanomien printtilehden Ukrainan sotaan koskevissa artikkeleissa aikavälillä 24.2.-26.2.2023	21
TAULUKKO 3	Venäjä-diskurssit Helsingin Sanomien printtilehden Ukrainan sotaan koskevissa artikkeleissa aikavälillä 24.2.-26.2.2023 asetettuina narratiivisen osansa mukaisesti	31

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	Tutkimuksen konteksti ja tutkimusongelma	5
1.2	Aiempi tutkimus	7
2	METODOLOGIA	12
2.1	Aineisto	12
2.1.1	Helsingin Sanomat aineistona	13
2.1.2	Aineiston rajausta ja keruumenetelmä	13
2.1.3	Aineiston esittely	14
2.2	Analyysimenetelmät	15
2.2.1	Diskurssianalyysi	16
2.2.2	Narratiivianalyysi	17
3	TULOKSET	20
3.1	Diskurssianalyysin tulokset	20
3.1.1	Venäjä hyökkääjänä	21
3.1.2	Venäjän maakuva	26
3.2	Narratiivianalyysin tulokset	30
4	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	34
4.1	Vastaukset tutkimuskysymyksiin	34
4.2	Tulosten merkitys journalismille	35
4.3	Pohdintaa jatkotutkimuksista	37
5	KESKUSTELU	39
5.1	Tulokset aiempaan tutkimukseen verrattuna	39
5.2	Tutkimuksen reflektointi	40
5.2.1	Otanta ja tutkimusekonomia	40
5.2.2	Rivien välissä: tulkinnan merkitys ja tutkimuksen eettisyys	40
	LÄHTEET	43
	UUTISARTIKKELIAINEISTO	46

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen konteksti ja tutkimusongelma

Tutkimuksessani käsittelen otsikon mukaisesti Venäjän narratiivista toimijuutta Helsingin Sanomissa vuosi sen jälkeen, kun suurhyökkäys Ukrainaan oli alkanut.

Kansainvälinen asenneilmapiiri Venäjää kohtaan muuttui radikaalisti käytännössä välittömästi, kun suurhyökkäys alkoi 24.2.2022. Länsimaat, Euroopan unioni ja Yhdysvallat joukon kärjessä, ryhtyivät monimuotoisesti toimiin haitatakseen Venäjän tavoitteiden saavuttamista Ukrainassa. Ukrainan aseellisen, rahallisen ja humanitaarisen tukemisen lisäksi näihin toimiin kuuluivat myös pakotteet ja diplomaattiset toimenpiteet.

Asenteiden muuttumisen näkee esimerkiksi Suomen valtionmedia Ylen uutisoinnissa ja juttuaiheissa. Itärajan asukkaat ovat huolissaan vihapuheen kasvusta (Radio Suomi Lappeenranta, 11.3.2022), rajan vuoden 2023 lopulla ja 2024 alussa kiristynyt tilanne lisäsi vihapuheen kasvun riskiä (Karhu, 20.11.2023, Yle Uutiset) ja tutkija Elina Viljanen toteaa, että venäläinen kulttuuri nähdään Suomessa nykyään negatiivisessa valossa, ja hän osoittaa käännepisteeksi hyökkäyssodan alun (Aromaa, 2.3.2023, Yle Uutiset). Ajatus tutkimukseeni lähti kysymyksestä: miten asenneilmapiirin muutos näkyy mediassa itsessään?

Tutkimukseni lähtökohtana oli selvittää, miten muuttuneet asenteet näkyivät Suomen suurimman sanomalehden eli Helsingin Sanomien retoriikassa, ja mikä sen mahdollinen vaikutus on tavallisen venäläisen kannalta, kun sotaa oli käyty jo vuosi. Vaikka Venäjän hyökkäyssota on ehdottoman tuomittavaa, valtioon mahtuu varsin paljon muutakin kuin asevoimat ja ylin poliittinen johto: miten Helsingin Sanomien retoriikka ja narratiivit vaikuttavat näkemyksiimme rivivenäläisestä? Helsingin

Sanomien merkitystä yhteiskunnallisessa keskustelussa avataan lisää osiossa *Helsingin Sanomat aineistona*.

Tutkimus pohjaa ensisijaisesti sosiaalisen konstruktivismin ja relatiivisen tieteenfilosofian esittämiin näkökulmiin siitä, että kielen funktio ei rajaudu vain merkitysten välittäjäksi, vaan se toimii myös merkitysten luojana. (Saaristo & Jokinen 2010, s. 100.) Näkökulman mukaan kieli ja kielenkäyttö siis rakentavat sosiaalista todellisuutta, eivät vain kerro siitä. Tutkimuksessani tarkastelen, millaista kieltä Venäjän yhteydessä käytetään Helsingin Sanomissa erityisesti silloin, kun uutisen aihe pohjaa sotaan Ukrainassa. Tämän lisäksi tutkin, millainen kertomus eli narratiivi (Esim. Pietikäinen et al., 2019, s. 144–149) sodan ympärille rakentuu Helsingin Sanomissa ja mikä on itänaapurimme ”rooli” tässä tarinassa.

Toimijuuden lisäksi narratiivisena entiteettinä Venäjään liittyy myös jonkinlaisia kuvauksia. Mitä nämä kuvaukset ovat, millaiseksi hahmoksi Venäjää voisi narratiivissa kuvailla ja miten se vaikuttaa mielikuvaamme venäläisistä? Tutkimusongelmaksi voisi siis tiivistää kysymyksen: millaiseksi venäläiset kuvaillaan siinä sosiaalisessa todellisuudessa, jota Helsingin Sanomat rakentaa, ja mitä vaikutuksia sillä voi olla?

Tutkimukseni lähtökohtina oli siis selvittää, millaista kieltä Venäjästä käytetään Helsingin Sanomien uutisoinnissa rajaamalla ajanjaksolla eli 24.–26.2.2023, suurhyökkäyksen vuosipäivä ja sitä seuranneet kaksi päivää. Tutkimuksella halusin selvittää Venäjä-diskurssit ja niiden avulla narratiivisen kokonaiskuvan, jota lehdessä pidetään yllä. Tutkimuskysymykset rajautuivat siis seuraaviksi:

1. Millaisia diskursseja Venäjä-uutisoinnissa käytettiin Helsingin Sanomissa kolmen päivän ajan Ukrainaan suurhyökkäämisen vuosipäivästä alkaen?
2. Millaisia narratiiveja sodasta rakentuu Helsingin Sanomissa?
3. Millaisia toimijuuksia Venäjä saa edellä mainituissa diskursseissa ja narratiiveissa?

Tutkimuksen tärkeimpiä käsitteitä ovat maakuva, narratiivit, diskurssit, journalismi sekä tarkennettuna narratiivinen journalismi. Lisäksi pohjana palvelevat sosiaalinen konstruktivismi ja relatiivinen tieteenfilosofia. Analyysin ja itse tutkimuksen kannalta oleellisimpia teoriapohjaisia käsitteitä avataan tarkemmin osiossa *Metodologia*.

Tutkimukseni ensisijaiset tavoitteet liittyvät suomalaisen journalismin arvoihin ja normeihin, niiden noudattamiseen sekä siihen, kuinka kriisitilanteet vaikuttavat niiden toteutumiseen Helsingin Sanomissa.

Kansainvälinen keskustelukulttuuri on siirtynyt totuudenjälkeiseen aikaan, jossa väkevät ja affektiiviset tarinat voivat helposti hypätä etusijalle erilaisten yleisöjen

mielissä. Esimerkiksi narratiivinen journalismi on kasvattanut suosiotaan, mutta tari-
noiden tenhoavalla kertomisella on omat käänköpuolensa – mutkia saatetaan oikoa
helpon selittämisen ja mielekkään kerronnallisuuden nimissä (Laughey, 2009, s. 126).
Vaikka yksinkertaistamista ja tiivistämistä tehdään myös ei-tarinallisissa uutisissa,
narratiivisen journalismin vaara piilee ympäröivässä tekstissä, joka saattaa pureutua
syvällisestikin ongelmiin ja kuvailuun. Mäkelä (2014) argumentoi affektiivisuuden ja
tarinallisuuden hyödyntävän perifeerisiä viestintäreittejä, jolloin lukijan kriittinen
tekstin tarkastelu voi ohittua (Kunelius, 2003). Journalismin on siksi yhä tärkeämpää
pitää tiukasti kiinni objektiivisuuden ja totuudenmukaisen tiedon tavoitteistaan. Fak-
tapohjaisuuden läpinäkyvyyden ja uskottavuuden merkitys korostui entisestään maa-
lis-huhtikuussa 2024, kun Aamulehden pitkäaikainen toimittaja Matti Kuusela kertoi
kirjassaan (2024) sepittäneensä eli keksineensä ilman todellisuuspohjaa yksityiskohtia,
tilanteita ja jopa haastatteluja urallaan. Aamulehti uutisoi päätyneensä poistamaan yli
500 Kuuselan kirjoittamaa juttua sivustoltaan (Aamulehti, 22.3.2024).

Ukrainan sota on järkyttävä tilanne, jonka vaikutukset ovat kansainvälisiä ja
ubiikkeja, eli yhteiskunnan läpileikkavia ja jatkuvasti läsnäolevia (Laaksonen, Mati-
kainen, Tikka, 2013, s. 9). Onkin siis tärkeää, että kotimainen journalismi pysyy tietoi-
sena siitä, miten suuret kriisi- tai konfliktitilanteet vaikuttavat sen toimintaan. Koen
Helsingin Sanomien kantavan Suomen suurimpana medianä tällä tärkeän vastuun:
erityisesti Hesarin on syytä tiedostaa, miten esimerkiksi tässä tutkimuksessa tarkas-
teltu kielenkäytön muutos näkyy lehden uutisoinnissa sekä mitä lieveilmiöitä kysei-
nen muutos voi aiheuttaa.

Sosiaalisen konstruktivismin mukaan kieli rakentaa todellisuutta. Journalismin
kentän kehittymiseksi ja uskottavuuden sekä luottamuksen ylläpitämiseksi on ensiar-
voisen tärkeää pitää läpinäkyvänä sitä, millaista todellisuutta tarkalleen rakennetaan
– ja millaisilla menetelmillä.

1.2 Aiempi tutkimus

Tämän tutkimuksen näkökulmaan vertautuvaa tutkimusta ei ole juuri tehty Suomessa,
mutta kansainvälisesti esimerkiksi norjalaisen ja brittiläisen median diskurssia Venä-
jästä on. Diskurssitutkimusta toki on runsaasti muutoin, mutta tämän tutkimuksen
kannalta lienee hyödyllisempää tarkastella niitä tutkimuksia, joihin lähtökohdat ver-
tautuvat paremmin, kuten maakuvien tutkimusta sekä narratiivisen journalismin tut-
kimusta.

Mitä tulee konfliktijournalismiin, aihetta on tutkinut Suomessa laajalti esimerkiksi Heikki Luostarinen. Luostarisen ja Hannu Niemisen toimittama teos *Persianlahden sota ja journalismi* (1991) käsittelee uutisointia Persianlahden sodan aikana. Teos perustuu samannimiseen seminaariin, johon useampi tutkija osallistui tieteellisillä artikkeleilla. Näen kyseisen konfliktin ja sen tutkimuksen vertautuvan hyvin tähän tutkimukseen paitsi konfliktin luonteen, myös historiallisen näkökulman kannalta. Esimerkiksi Hannu Niemisen artikkelissa *Persianlahden sotako simulaatiota* (mt., s. 14) tuodaan esiin, kuinka Persianlahden sota oli ensimmäinen merkittävä konflikti, jonka uutisoinnissa hyödynnettiin reaaliaikaisia yhteyksiä, kuten satelliittiyhteyksiä. (Mt., s. 18.) Reaaliaikaisesta tiedonkulusta nostetaan esiin toisaalta positiivinen vaikutus täsmälliseen ja tuoreimpaan tietoon, mutta samalla myös narratiivinen vaikutus: konfliktin osapuolet saivat uutisoinnissa erilaisia rooleja, joista vallitsevin oli näkemys Yhdysvalloista ”hyviksinä”, jotka hyökkäsivät vastaiskuna Irakin invaasiolle, mutta totuus on astetta monimutkaisempi. Esimerkiksi Luostarisen artikkelissa *Tätäkö on uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys?* (mt., s. 30) argumentoidaan konfliktin toimineen samalla uudenlaisen julkisuuden ja mielipidevaikuttamisen kokeilukenttänä, jossa tiedotusvälineillä oli ratkaiseva rooli.

Ukrainan sotaa voi verrata Persianlahden sotaan esimerkiksi juuri tiedotusvälineiden roolin kautta. Persianlahden sodan aikaan satelliittipuhelinyhteydet ja muut liki reaaliaikaiset kommunikaatiokeinot olivat tuoreita ja uusia, ja Luostarinen et al. (Mt.) kuvaavat sotaa ensimmäiseksi, jonka journalismissa reaaliaikainen tiedonvälitys oli merkittävässä osassa ja muovasi omalta osaltaan uutisoinnin käytäntöjä. Ukrainan konfliktissa moderneilla viestintäväylillä on merkittävä rooli: satelliittikuvia käytetään uutisoinnissa säännöllisesti ja reaaliaikaista materiaalia rintamalta vuotaa uutistoimitusten lisäksi sosiaaliseen mediaan. Sosiaalisen median ja uusien teknologioiden kuten tekoälyn ja geopaikantamisen täysimittainen hyödyntäminen myös uutisoinnissa, tietojen varmentamisessa ja muussa vastaavassa muokkaa konfliktiuutisoinnin käytänteitä, mikä luo sotien välille yhtäläisyyttä. Toisaalta Persianlahden sodan uutisoinnin tarkastelu antaa myös vertailupintaa ajankuvan kautta: kenttä ja välineet ovat muuttuneet, joten eroavaisuudetkin ovat mielenkiintoisia. Journalismin merkitys konflikteissa kiteytyy mielestäni Luostarisen teoksessa *Mielen kersantit: Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa* hyvin ”julkisuuspelien” käsitteessä (1994, s. 65). Julkisuuspeleillä Luostarinen tarkoittaa käytännössä toimijan kuin toimijan harjoittamaa mediaviestintää, jonka ensisijainen tarkoitus on tuottaa hyötyä itselleen. Esimerkiksi yritykset harjoittavat vastaavaa viestintää tiedotteissaan. Luostarisen mukaan journalismin tehtävä on tällöin pallotella mielikuvien ja asiaky symysten välillä, jolloin totuus löytyy taikinasta, eli jostain näiden välimaastosta.

Journalistiset toimijat ovat konfliktitilanteissa pitkälti tietolähteidensä varassa, jolloin toimituksilta vaaditaan tarkkaa kriittistä harkintaa tietojen julkaisusta.

Tätä näkökulmaa tukee myös kansainvälisesti konfliktijournalismia tutkineen Johana Kotišován näkemykset (2019). Kotišová tuo esiin, kuinka toimittajat ajattelevat usein organisaatiotasolla sekä taloudellisen haluttavuuden kannalta, mikä voi johtaa esimerkiksi siihen, että toimittaja suhtautuu hallitsevaan organisaatioon ikään kuin miellyttäen (Mt, s. 173). Persianlahden sodan toimittajat olivat kentällä Yhdysvaltojen varassa, kuten nyt Ukrainassa ukrainalaisten. Tämän seikan tuokin esiin aineistossa toimittaja Katriina Pajari jutussaan *Ihmisten sota* (2023):

Mietin keikan alussa paljon, kuinka Ukrainasta raportoidaan Ukrainan asettamilla ehdoilla.

Kotišová tuo myös esiin kriisitilanteiden ainutlaatuisen suhteen journalistien työskentelyyn. Subjektiivisuus ja empatia ovat journalistin vahvuuksia ja keskeinen osa työtä, mutta toisaalta laadun ja objektiivisuuden vuoksi ilmaisunvapaudessa on käytettävä hillintää. Näin ollen esimerkiksi sota haastaa toimittajan objektiivisuutta ja vaikuttaa väistämättä työskentelytapoihin

Maakuvien osalta aihetta ovat tutkineet kotimaisesti esimerkiksi Lotta Lounasmeri sekä Esko Salminen. Maakuvilla tarkoitetaan tässä yhteydessä diskurssissa esiintyvää ja toisaalta sen luomaa mielikuvaa valtioista kokonaisvaltaisina toimijoina. Lounasmeren toimittamassa teoksessa *Näin naapurista: Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat* (2011) ja Salmisen teoksessa *Suomi-kuva Venäjän ja EU:n lehdistössä 1990–2000* (2000) käsitellään lehdistöjen antamia kokonaiskuvia valtioista, minkä voi tulkita narratiiviseksi toimijuudeksi. Tutkimuksen yhteydessä tarkastellaan Venäjän maakuvaa esimerkiksi artikkelien diskurssissa sekä Venäjän narratiivisissa toimijuuksissa. Maakuvalla tarkoitetaan tutkimuksen yhteydessä niitä tulkintoja, joita maasta esitetään esimerkiksi muiden valtioiden tiedotusvälineissä, ja joiden pohjana on kyseisen maan maantieteellisten ominaisuuksien lisäksi sen poliittis-yhteiskunnalliset ominaisuudet sekä maan kansalaisille ikään kuin yhteisiksi katsotut ominaispiirteet. Esimerkiksi Venäjä-kuvan Suomessa voisi tiivistää julkisuuskuvaksi, jonka valtiollinen tiedotus sekä tiedotusvälineet välittävät Venäjältä paitsi itänaapurina, myös kauppa- ja yhteistyökumppanina, toimijana kansainvälisessä politiikassa erityisesti suhteessa Suomeen sekä ajatuksesta siitä, millaisia venäläiset oikeastaan ovat verrattuina suomalaisiin. (Salminen, 2000, s. 27.)

Narratiivinen journalismi ei itsessään ole tutkimukseni keskiössä, mutta tutkimukseni näkökulman vuoksi myös narratiiviset elementit ja narratiivisen journalismin erilaisia konventioita on oleellista tarkastella.

Esimerkiksi Maria Mäkelän lyhytartikkeli *PURAISTAAN KIELTÄ 13 Miksei kukaan pelkää narratiivista journalismia?* (2014) käsittelee narratiivisen journalismin

historiaa esimerkiksi Yhdysvalloissa ja ruotii sen asemaa Suomessa, painottaen myös tunteita ja yksilöä korostavien tarinoiden riskejä suhteessa empiriseen ja objektiiviseen tietoon sekä niiden lieveilmiöinä muodostuviin verkkokampanjoihin. Mäkelän mukaan narratiivisessa journalismissa nimenomaan tunteita korostava ja perifeerisiä väyliä käyttävä viestintä voi saada lukijan ohittamaan asiakysymyksen tai ikään kuin puremaan tarinan nielemättä, mikä ei aina palvele journalismin objektiivisuuden ihannetta. (Mt., s. 53.)

Suomalaisen median Venäjä-uutisointia ja Venäjä-kuvaa on tutkittu laajalti. Tutkimukset ovat olleet niin laadullisia kuin määrällisiä (ks. esim. Raittila 2004; Ojajarvi ja Valtonen 2011; Laine 2014; Wunsch 2002).

Venäjän uutisointia on maiden välisen historian vuoksi runsaasti. Venäjän representaatio ja julkikuva puhuttaa ja on puhuttanut suomalaisia jo kymmeniä vuosia, Neuvostoliiton ajoilta konfliktiin Ukrainan kanssa, jonka voi tulkita alkaneen Krimin valtaukselta vuonna 2014.

Suomalaisten Venäjä-viha ja pelko juontaa juurensa aina 1700-luvulle saakka, kun Ruotsin vallan alla ollut Suomi oli suurvaltioiden taistelutantereena. Venäjästä luotiin mielikuva vihollisena, jolle leimallista olivat erilaisuus ja uhan toistuvuus. Vuonna 2014 Venäjä valtasi Krimin niemimaan, mikä toimi lähtölaukauksena ikään kuin uudelle aallolle Venäjä-pelon sävyttämää uutisointia, jotka toisintavat niitä uhkakuvia, joita suomalaisilla Venäjästä on. (Pirnes, 2017.)

Tiivistäen, suomalaiseen keskustelukulttuuriin on syvälle juurtunut uhkaava mielikuva Venäjästä, jota media on myös esittänyt ja ajoin toisintanut, ja joka on nostanut jälleen päätään Krimin valtauksen jälkeen. Uhkakuvat toki perustuvat sotahistoriaan, jossa Venäjä tai Neuvostoliitto on usein ollut hyökkäävä ja valloittava osapuoli.

Lisäksi kansainvälinen tutkimus myös oman tutkimukseni näkökulmasta auttaa paitsi etenemään analyysissäni, myös antamaan vertailupohjaa siihen, miten suomalaisen lehdistön diskurssi ja narratiivit eroavat kansainvälisistä. Esimerkiksi Brusylvoska ja Maksymenko (2023) ovat tutkineet Kremlin asettamaa narratiivista venäläiselle joukkoviestinnälle, Solopova ja Kushneruk (2021) ovat tutkineet Venäjä-diskursssia brittilehdistön hampaissa, ja Bjørge ja Kalnes (2021) tarjoavat suomalaisille kenties tutumpaa näkökulmaa Norjan lehdistöstä.

Brittilehdistössä kuva Venäjästä on muuttunut selkeästi toisesta maailmansodasta. Neuvostoliitto nähtiin voimakkaana ja ystävällisenä liittolaisena, mutta lähemmäs nykyhetkeä liikuttaessa Venäjän roolia on arvioitu esimerkiksi viimeaikaisten sotien ja kybersodankäynnin kontekstissa. Solopovan ja Kushnerukin (Mt.) tuloksia tiivistäen Venäjä-uutisoinnin kehys hahmottuu selvästi maan globaalin toimijuuden kautta jaettuna toisen maailmansodan ja liittolaisuuden, kylmän sodan merkittävän

uhan ja negatiiviseksi koettujen myöhempien sotien sekä kyberoperaatioiden hahmotuskehyyksiin, joita jokaista leimasi myös yläkehys sotilastoimijuudesta. Modernissa brittimediassa Venäjä näyttäytyy voimakkaana ja aggressiivisena vastustajana länsimaille. Venäjästä maalautuu näissä medioissa erityisen negatiivinen kuva esimerkiksi aiheuttaman poliittisen ja sotilaallisen uhan vuoksi.

Eräässä norjalaistutkimuksessa tarkasteltiin Venäjä-kuvaa Norjan lehdistössä Krimin valtauksen jälkeen vuonna 2014. Utisoinnista löydettiin viisitoista narratiivia. Kolmeen alaluokkaan jaettuna narratiivit edustavat Venäjä-, Norja- ja Yhdysvalta-näkökulmia. Narratiivit norjalaismediassa käsittelevät kunkin maan näkemyksiksi tulkittuina omakuvaa, näkemystä muista maista, kansainvälisestä järjestelmästä sekä toiminnasta ja menettelystä. Norja-näkökulmaa tarkasteltaessa narratiiveissa Venäjä nähtiin toimijana, joka on yleensä rauhanomainen ja yhteistyö hyödyttää kumpaakin osapuolta. Ukrainan kriisi nähtiin uutena vaiheena ja valitettavana kriisinä, jossa kansainvälistä lakia on rikottu, ja Venäjä on ansainnut NATO- ja EU-maiden sille asettamat sanktiot. (Bjørge, Kalnes, 2019.) Mielenkiintoinen löytö tutkimuksessa oli, että kriisitilanteissa, joissa kansallinen turvallisuus nähdään uhatuksi, tiedonsaanti on epämääräistä tai sen varmentaminen hankalaa ja poliittinen eliitti on yksimielinen, joukkoviestintä luottaa varmimmin oman hallintonsa narratiiveihin, huolimatta niiden strategisuudesta tai ”julkisuuspeleistä” (Mt., Luostarinen, s. 65).

Esimerkiksi arktisen alueen Venäjä-uutisoinnissa suomalaisen median Venäjäkuva on ollut 2000-luvulla enimmäkseen negatiivinen. Ympäristökysymyksissä Venäjä on nähty kaksijakoisesti uhkana ja mahdollisuutena, mutta esimerkiksi sotilaallisen varustautumisen, kylmän sodan jättämien jälkien ja Venäjän ja Naton vastakkainasettelun konteksteissa Venäjä on nähty ensisijaisesti pelottavana ja uhkaavana, ja Venäjän toimijuus on keskittynyt uhkakuviin. Lisäksi ”toiseuden” kautta kehystäminen on ollut läsnä jo kymmeniä vuosia. Venäjää ja venäläisiä on eriytetty omaksi ryhmäkseen suomalaisiin verrattuna, mikä on lisännyt vastakkainasettelua. (Pirnes, 2017.)

2 METODOLOGIA

2.1 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä 22 artikkelista, jotka on koottu Helsingin Sanomien näköislehden numeroista aikavälillä 24.2.2023–26.2.2023.

Viestintä tiivistyy kahden tai useamman tahon keskinäiseen kommunikointiin. Seppäsen ja Väliiverrosen (2012, s. 21) määritelmän mukaisesti journalismi ja tarkemmin uutistekstit lukeutuvat joukkoviestinnäksi. Joukkoviestinnän merkittävänä piirteenä on tiedon yksisuuntainen tuottamis- ja välitystapa, ”harvoilta monille”, ja se pohjautuu usein vakiintuneisiin viestintäkanaviin.

Uutistekstin sisältö on toimituksen harkinnanvarainen, mutta sen vastaanottava joukko voi olla varsin laaja. Tämän vuoksi uutistekstin vaikutus yleisöihin on tutkimisen arvoinen aihe: harvojen päätökset voivat vaikuttaa suorasti tai epäsuorasti moneen. Medialla on valtaa yleisöjensä yli. Seppänen ja Väliverronen puhuvat ”yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestyksestä” eli siitä, mistä yhteiskunnassa ylipäättään puhutaan – ja miten. (Mt., s. 161).

Uutisen helppo määritelmä aineistoksi on siis vakiintuneessa viestintäkanavassa ilmestyvä, ”harvoilta monille” -lähestymistä käyttävä teksti. Tällaisenaan määritelmä kuitenkin sopisi myös tiedottamiseen, joten yhteiskunnallisten aiheiden läsnäolo on huomioitava. Toisaalta uutistekstit määrittyvät myös muiden ominaispiirteidensä perusteella.

Uutisten rakentuminen ja niiden tyyli perustuvat vahvasti genreen ja sitä ohjaaviin sosiaalisiin käytänteisiin (Jokinen et al., 2016). Genrellä tarkoitetaan tunnistettavaa viestinnällistä tapahtumaa, jolla on oman yhteisönsä kesken ymmärretyt ja yleisesti käytetyt toimintatavat (Bhatia, 1993). Journalistiikan tapauksessa tällä

tarkoitetaan, että toimittajilla on tietyt vakiintuneet työskentelyn ja etiikan raamit, jotka vaikuttavat siihen, millaisia valintoja he tekevät tekstien sisällön suhteen. Uutisten sisältöön ja tyyliin vaikuttavat myös muut tekijät, kuten yleisön laajuus ja journalistiset kriteerit (Richardson 2007, 77–112). Näin ollen aineistona uutistekstiksi määrittäisikin aiempaan lisäten sellainen teksti, joka noudattaa journalistisen kentän yleisesti hyväksymiä toimintatapoja ja tunnistettavia piirteitä.

2.1.1 Helsingin Sanomat aineistona

Tämän tutkimuksen yhteydessä Helsingin Sanomat (HS) tulkittiin uutisgenren edustajaksi, sillä HS:n omistaja, Sanoma Media Finland, on sitoutunut noudattamaan Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeita ja kuuluu järjestön sääntelyn piiriin (Julkisen sanan neuvosto, 2024). Tämä koetaan osoitukseksi alalla yleisesti hyväksytyjen toimintatapojen noudattamisesta ja tunnistettavan sisällön tuottamisesta. Helsingin Sanomat täyttää myös joukkoviestinnän määritelmän vakiintuneella viestintäkannallaan ja yksisuuntaisen tiedon tuottamisen ja välityksen kannalta.

Helsingin Sanomat on Suomen suurin kaupallinen sanomalehti. Tämä käy ilmi jo levikkimäärän perusteella: tuoreimmat HS:n levikitiedot ovat vuodelta 2019, jolloin HS:n levikki oli 339 437, kun seuraavaksi suurimman sanomalehden, Kauppalehden, levikki oli samana vuonna 104 594 (Media Audit Finland Oy, 2020). Helsingin Sanomat on siis yli kolme kertaa suurempi kuin seuraavaksi suurin lehti. Poliittisesti sitoutumattomana ja JSN:n journalistin ohjeisiin (Julkisen sanan neuvosto, 2014) sitoutuneena lehtenä Helsingin Sanomilla on lisäksi merkittävä itsenäisyys juttutuotannossaan, mikä itsessään tekee siitä tutkimuksen arvoista. On myös korostettava, että Helsingin Sanomilla voi näin ollen olettaa olevan merkittävä painoarvo yhteiskunnallisen päiväjärjestyksen (Seppänen & Väliaverronen, 2012, s. 161) muodostumisessa: HS siis vaikuttaa merkittävästi siihen, mistä yhteiskunnassa puhutaan.

2.1.2 Aineiston rajausta ja keruumenetelmä

Aineiston aikajänteeksi rajautui kolme päivää, alkaen Venäjän hyökkäyksen vuosipäivästä 24.2.2023, jotta aineiston määrä pysyi tutkimusekonomisesti hallittavana. Päädyin valitsemaan analysoitavaksi ajankohdaksi juuri hyökkäyksen vuosipäivän ja sitä seuranneet päivät tutkimuksen narratiivisen tarkastelunäkökulman vuoksi.

Narratiivien perusluonteeseen kuuluu jälkikäteisyys: tarina muodostetaan retrospektiivisesti, erilaisia tilanteita ja tapahtumia järjestäen narratiiviseksi kokonaisuudeksi nimenomaan ajallisesti taaksepäin katsottuna, ja ne muodostavat oman

jatkomonsa juuri suhteessa nykyhetkeen. Tiivistettynä narratiivi rakentuu vasta tapahtumien jälkeen, kun ne järjestellään ja niitä tulkitaan myöhemmässä ajankohdassa, ei itse tapahtuman aikana. (De Fina et al., 2013, s. 27.) Sodan narratiivi on vuosi hyökkäyksen alkamisen jälkeen siis luultavasti muuttunut koherentimmaksi ja paremmin analysoitavaksi sen alkupäiviin verrattuna.

Aineistoon valittiin vain sellaiset artikkelit, jotka löytyivät Helsingin Sanomien näköislehdestä eli ne oli julkaistu myös painetussa lehdessä. Tämän rajauksen taustalla on painetun lehden ero verkossa julkaistuihin sisältöihin verrattuna. Omaan työkokemukseeni toimitussihteerinä nojaten argumentoin, että painetussa lehdessä julkaistava artikkeli käy läpi vielä erillisen toimituksellisen harkinnan verkkojuttuun verrattuna. Verkon tila ei oikeastaan voi loppua kesken, joten kaikki jutut kannattaa julkaista vähintään lehden verkkosivuilla. Painettuun lehteen taas mahtuu vain rajallinen määrä sisältöä, joten uutisia on väistämättä priorisoitava. Tällä perusteella näkisin, että painettuun lehteen asti päätyvät artikkelit on todettu toimituksessa päivän tärkeimmiksi uutisiksi, eli niillä on verkkojulkaisua suurempi painoarvo.

Aineistoon valittiin näistä päivien 24.–26.2.2023 lehdistä jokainen Ukrainan sotaa koskeva artikkeli. Artikkelit tulkittiin sotaa koskeviksi, mikäli sen byline-tunnisteenä oli teksti ”Venäjän hyökkäys Ukrainaan”, artikkelin aihe käsitteli sotaa jostakin näkökulmasta tai artikkeli käsitteli sellaista aihetta tai ilmiötä, joka on suoraa seurausta sodasta, eli kyseistä aihetta tai ilmiötä ei olisi tai tarvitsisi käsitellä, jos Venäjä ei olisi hyökännyt.

Artikkelien aihe tulkittiin sotaa koskeviksi byline-tunnisteen lisäksi otsikoiden, juttujen uutiskärkien tai artikkelien muun substanssin kautta. Diskurssianalyysi alkoi siis jo aineistonkeruuvaiheessa, sillä artikkelien valinta vaati niiden sisältöön perehtymistä ja tulkintaa siitä, mistä jutussa tarkalleen kerrotaan ja mihin se liittyy, eli aineiston rajaamista tehtiin rinnakkain diskurssianalyysin kanssa.

2.1.3 Aineiston esittely

Taulukossa 1 on lista analyysissä käytetyistä artikkeleista. Taulukko on jaettu kullekin aikarajauksen päivälle, ja kyseisen päivän alta löytyy sen päivän Helsingin Sanomien (HS) painetussa lehdessä julkaistut artikkelit, joiden tulkittiin täyttävän aineiston rajauksen mukaiset kriteerit. Artikkelit kerättiin aineistoa varten Helsingin Sanomien näköislehdestä.

TAULUKKO 1 Aineiston artikkelit Helsingin Sanomista 24.2.-26.2.2023

HS 24.2.202	HS 25.2.2023	HS 26.2.2023
Suomi lähettää kolme Leopardia. Aaltonen, J.	"Ukraina seisoo edelleen vahvasti omilla jaloillaan". Tuohinen, P.	EU kiristää Venäjä-pakotteiden valvontaa. Hartikainen, J.
Muistio: Vaunut aiottiin purkaa varaosiksi. Aaltonen, J.	Halla-aho: Länsi pelkää Venäjän tappiota. Tuohinen, P.	Ihmisten sota. Pajari, K.
Suomalaiset kertovat, miten avustustyö on muuttunut. Aaltonen, J.	Varga: Hallitus kannattaa Suomen Nato-jäsenyyttä. Sutinen, T.	Rauhan rinteen. Kontinen, J.
Nuoret naiset hakevat kurssilta tietoa armeijasta. Pölkki, M.	Republikaanijohtaja varoitti Kiinaa sotilaslennokeista. Hartikainen, J., Freyborg, H.	Armenian ja Georgian talous on hyötynyt venäläisistä. Ylipiessa, M.
Minä, sotilas. Similä, V.	Tutkija Kiinasta: "Ennusmerkit ovat huonot". Saarilahti, E.	11 oppia Venäjän armeijasta. Nieminen, T.
Tutkija: Venäjän tavoitteena uhkailla Moldovaa. Onali, A.	Kiina vastustaa Naton laajenemista linjapaperissaan. Manninen, M.	
"Sanoivat olevansa Siperiasta". Tuohinen, P.	Loppua ei ole lähiaikoina näkyvissä, uskotaan Moskovassa. Jeskanen, J.	
"Venäjä on tehnyt tästä hyvin hankalaa". Kukkonen, L.	Kiovassa perjantai oli pahaenteisen hiljainen. Tuohinen, P.	
Venäjän kauppavirroissa on epäilyttävä piirre. Kuokkanen, V., Laitinen, J.		

2.2 Analyysimenetelmät

Kvalitatiivisen tutkimuksen analysoinnissa käytetään erilaisia menetelmiä, jotka voivat limittyä toisiinsa. Tutkijan on hyödyllistä käyttää limittäisiä analyysitapoja ja arvioida havaintojen luotettavuutta lisätäkseen tutkimuksen validiteettia (Alasuutari 2012; Aaltio, Juutia, Puusa, 2020), erityisesti siksi, että kvalitatiivinen tutkimus pohjautuu pitkälti merkitysten tulkintaan. Tämä ei tarkoita, että jokainen tutkimus tulisi käydä mahdollisimman monen menetelmän kammalla (vaikka se olisi varmasti aina

hyödyllistä), vaan erilaisista näkökulmista ja tutkimustavoista on mielekästä yhdistellä kyseistä tutkimusta parhaiten palveleva kokonaisuus. Kun puhutaan aineistolähtöisistä analyyseistä, on tärkeää, että tulkintänäkökulma ei jää liian suppeaksi. Esimerkiksi puolistrukturoidussa haastattelussa tutkija voi tarkentaa haastattelua ja vastauksia, eli varmistaa, mitä vastaaja tarkoitti sanomallaan. Aineistolähtöisyydessä tulkinta tehdään aineistosta, eikä se ota niinkään huomioon sitä, mikä saattoi olla kirjoittajan alkuperäinen tarkoitus. Keskiössä ovat ne toistuvat piirteet teksteissä, jotka ovat tulkittavissa tekstistä itsestään. (Alasuutari 2012, s. 48, 103). Tässä tutkimuksessa tutkimusasetelmaa nähtiin parhaiten tukevaksi yhdistelmä diskurssianalyyssimenetelmiä, mitä tuettiin narratiivianalyyssimenetelmillä.

Tutkimuksessa siis käytettiin menetelmänä ensisijaisesti kvalitatiivista tutkimusta edustavaa diskurssianalyyssiä. Diskurssianalyyssin tuloksia käytettiin kvalitatiivista tutkimusta niin ikään edustavan narratiivianalyyssin tekemiseen, millä muodostettiin kokonaiskuva Helsingin Sanomien rakentamasta narratiivista aineistossa. Diskurssien ja narratiivianalyyssin perusteella saatiin muodostettua ne narratiiviset toimitukset, jotka Venäjä sai aineistossa.

2.2.1 Diskurssianalyysi

Kaikkeen sosiaaliseen toimintaan liittyy aina sille ominainen kielenkäytön tapa. Bhatia (1993) käyttää tästä diskurssi-termin lisäksi termiä rekisteri. Tämän tutkimuksen yhteydessä käytetään termiä diskurssi, jolla tarkoitetaan ajan ja paikan mukaan vaihtelevia kielenkäytön tapoja erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja erilaisissa instituutioissa ja kielenkäytön laajempaa kontekstia. (Esim. Seppänen, Väliaverronen, 2012, s. 104; Pietikäinen et al., 2019, s. 14.)

Kielet ja diskurssit eivät elä tyhjiössä, vaan ne elävät käyttökonskstinnsa mukaan vuorovaikutuksessa. Diskurssianalyyssissä käytettiin ensisijaisesti De Finan et al. (2013) sekä Pietikäisen et al. (2019) kuvaamia ja asettamia diskurssianalyyssin raameja. Sosiaalisen konstruktivismien ja diskurssianalyyssin perusajatuksiin kuuluu, että kieli muokkaa todellisuutta. Kieli ei siis hahmotu pelkkänä merkki- ja symbolijärjestelmänä, jolla lähetetään vain ennalta sovittuja merkityksiä, vaan niiden käyttöä ympäröivä konteksti, aika ja tapa luovat kieleen uusia merkityksiä ja kytköksiä. Kieli on siis myös sosiaalista toimintaa ja todellisuuden rakentamista – esimerkiksi identiteettejä, todellisuuden kuvantamista ja vallankäyttöä toteutetaan muun muassa diskurssien avulla. (Pietikäinen et al., 2019; Berger, Luckmann, Kivinen 1994.) Erityisesti erilaiset mediajärjestelmät – joukkoviestintä mukaan lukien – tuottavat valtarakenteita todellisuuteen (Fairclough, 1997 s. 81–85; Seppänen, Väliaverronen, 2012, s. 161).

Diskurssianalyysi on toisin sanoen kontekstisidonnaisen kielijärjestelmän merkitystulkintaa, jolla tarkastellaan kielenkäytön ulkoisista piirteitä ilmeneviä seikkoja;

äänettäviä puolia, kuten valtarakenteita, representaatioita eli todellisuuden kuvaamista sekä sosiaalisena toimintana todellisuuden rakentamista. Se, miten sanotaan, tuottaa uusia merkityksiä ja on sidoksissa johonkin muuhun merkitysjärjestelmään, ja diskurssianalyysi on tämän kokonaisuuden poikkileikkaamista.

Pietikäisen et al. (Mt.) menetelmän mukaisesti ensimmäisenä askeleena aineisto käytiin läpi useampaan kertaan, ja analyysin tämä vaihe tehtiin ikään kuin vuoropuheluna aineiston rajaamisen kanssa. Aikavälin lehtiin perehdyttäessä kunkin artikkelin varsinainen substanssi kävi selkeämmäksi, jolloin aineisto rajautui lopulliseen muotoonsa niin, että se täytti tutkimusongelmaa ja -kysymyksiä palvelevan aineiston kriteerit. Artikkelin siis täytyi käsitellä sotaa tai aihetta, jota ei olisi tarpeen käsitellä ilman sotaa eli on suoraa seurausta sodan syttymisestä. Läpikäynnissä artikkeleista etsittiin myös säännönmukaisuuksia ja toistuvia teemoja, jotka muodostettiin alustavaksi diskurssilistaksi. Aineiston läpikäynnissä havaittiin nopeasti, että juttujen määrä ja mitta väheni suhteellisen nopeasti, mitä kauemmas varsinaisesta vuosipäivästä liikuttiin: vuosipäivänä juttuja oli yhteensä yhdeksän ja 26.2.2023 enää viisi. Analyysin ensivaiheissa aineistoa koodattiin alustavaksi diskurssilistaksi, ja kävi ilmi, että lähes jokaisessa artikkelissa ja miltei jokaisessa virkkeessä, tai vähintään lähes jokaisessa kappaleessa esiintyi tutkimuksen lähtökohdista katsottuna huomionarvoisia diskursseja. Aineiston määrä katsottiin työn laajuuteen nähden riittäväksi kolmen päivän uutisten perusteella. Lisäksi todettiin, että uutisoinnin intensiteetti laskee, kun vuosipäivästä liikutaan eteenpäin.

Alustavien diskurssien jälkeen aineisto käytiin vielä uudelleen läpi niin, että analyysiyksiköiksi valittiin kokonaiset kappaleet tai itsenäisen merkityskokonaisuutensa muodostavat virkkeet. Itsenäisen merkityskokonaisuutensa muodostaviksi virkkeiksi tulkittiin sellaiset virkkeet, jotka edustivat selkeästi yhtä tai useampaa diskurssia, vaikka eivät olleet kokonaisen kappaleen mittaisia.

Tämän jälkeen aineisto koodattiin siten, että eri diskursseja edustavat analyysiyksiköt merkattiin korostamalla ja yksikön edustama diskurssi kirjattiin ylös. Jokainen artikkeli käytiin läpi lause kerrallaan yksiköt koodaten, ja tämän prosessin aikana limittäisiä diskursseja yhdisteltiin ja osa karsittiin: näin muodostettiin lopullinen lista diskursseista. Listoja kootessa diskurssien tulkittiin jakautuvan selkeästi kahden eri päädiskurssin alle aladiskursseiksi. Eritelty lista diskursseista löytyy osiosta *Diskurssianalyysin tulokset*.

2.2.2 Narratiivianalyysi

Narratiivinen tutkimus on menetelmä, jossa keskitytään ihmisten toiminnan ja ilmiöiden merkitysten rakentumiseen kertomusten kautta. Sen lisäksi, että

tutkimussuuntaus pureutuu narratiivien mekanismeihin ja rakenteisiin, siinä myös avataan niiden muodostajia, niiden kulutustapoja ja mitä merkityksiä tarinoilla on. (Squire, Tamboukou, 2013, s. 1–22). Kertomukset eli narratiivit voidaan luokitella myös diskursiivisen toiminnan muodoksi, jolla rakennetaan ymmärrystä. Toisin sanoen tapahtumia, ilmiöitä ja sosiaalista toimintaa asetellaan kulttuurikontekstiin vuorovaikutuksessa, esimerkiksi kerrottuna tai tekstinä. (Pietikäinen et al., 2019, s. 144–149.)

Narratiivisessa tutkimuksessa selvitetään, millaisia tarinoita ihmiset kertovat tutkimuskohteesta ja miten se vaikuttaa kulttuurissa tai yhteiskunnassa. Tämä lähestymistapa sijoittuu sosiaalisen konstruktionismin alle laadullisissa tutkimuksissa. Tarinoita voidaan tarkastella myös mediasta saaduista aineistoista. Tarinoiden perusyttimeen kuuluu kysymyspatteri kuka, mitä, missä, milloin, miksi ja miten, ja samat kysymykset ohjaavat myös journalistien työskentelyä (Laughey, 2009, s. 126). Uutistekstitkin voidaan tulkita narratiiveiksi, sillä niissäkin joku tekee jotakin jossain jollekin, tai jossain tapahtuu jotain jollekulle. (Pietikäinen et al. 2019, s. 144.)

Narratiivianalyysissa, aivan kuten diskurssianalyysissäkin, tutkijan kriittinen tarkastelukyky on olennaista, sillä mikäli tarkastelussa ei ole vaikkapa kertomuksen rakenne jaksollisen funktioanalyysin keinoin (Bhatia, 1993), narratiivien purkaminen pohjautuu kertomusten diskurssitoiminnan tulkintaan.

Tämän tutkimuksen yhteydessä narratiiviksi eli kertomukseksi tulkittiin se kokonaiskuva, jonka aineiston diskurssit muodostavat, kun diskurssit tulkitaan tapahtumiksi järjestyksessä. Tutkimuksessa mukailtiin Pattersonin (2013) metodia, joka taas perustuu Labovin (1972) narratiivianalyysin malliin.

Mallissa narratiivi muodostetaan kuudesta osasta: Abstraktista (A), orientaatiosta (O), vaikeuttavasta toiminnasta (VT), lopputulemasta (L), arvioinnista (AR) sekä codasta (C). Jokaisella osalla on oma funktionsa tarinan etenemisen kannalta.

Abstrakti antaa lähtötilanteen narratiiville sekä kontekstin, josta kertominen alkaa ikään kuin ennen kerronnan alkamista. Vähemmän ristiriitaisesti kuvailtuna abstraktia voisi verrata hypoteesiin tai ennako-oletukseen. Orientaatio syventää tätä ja osoittaa ne suunnat ja lähtöarvot, jotka tarinassa ovat. Vaikeuttava toiminta taas on se merkittävä ristiriita, joka toimii narratiivin kantavana voimana, vastakkainasetteluna. Arviointi sitoo erilaisia perspektiivejä, tunnetiloja ja arvoja toimintaan, kuten miltä vaikeuttava toiminta on kokijoista tai tekijöistä tuntunut tai mikä sen merkitys on ollut. Lopputulema on kertomuksen päätepiste, joka kokoaa, mitä vaikeuttavan toiminnan jälkeen on tapahtunut. Coda taas palaa takaisin pisteeseen ennen kertomisen aloittamista – osiolla osoitetaan, että tarinan kertominen on päättynyt.

Aineistosta löydetyt diskurssit asetettiin järjestykseen siten, että ne koodattiin edustamansa osan mukaan, ja näin diskursseista muodostettiin narratiiveja. Mallissa

on tavanomaisempaa, että samaa osaa edustaa useampi narratiivin osuus. Tämän tutkimuksen yhteydessä mallia sovellettiin siten, että narratiivin osuus saattoi edustaa useampaa osaa ja funktiota, sillä diskurssien käyttö narratiivien muodostamiseen ei ole perinteisen lineaarinen narratiivi, vaan järjestys muodostettiin nimenomaan sen perusteella, mitä narratiivin osaa kukin diskurssi edusti.

Selvennettyinä Pattersonin metodia (Mt.) sovellettiin niin, että lineaarisuus muodostettiin narratiivin osia hyödyntämällä. Yleensä metodissa lineaarinen tarina pilkotaan osiin, mutta soveltamassani tavassa erilliset osat asetettiin lineaarisiksi osuuksiksi funktioidensa eli narratiivisen osioidensa perusteella. Tähän järjestykseen asetettuna diskursseista muodostettiin lineaarisia narratiivisia kokonaisuuksia.

3 TULOKSET

3.1 Diskurssianalyysin tulokset

Diskurssianalyysin perusteella tehtiin tulkinta, että aineistossa esiintyy taulukon 2 mukaisesti kaksi päädiskurssia, joista toinen koostuu seitsemästä aladiskurssista ja toinen viidestä.

Analyysin aikana aineistosta löydettiin kaksitoista diskurssia, joiden tulkittiin lopulta edustavan kahta selkeää pääteemaa, jotka nimettiin päädiskursseiksi. Esimerkiksi päädiskurssi "Venäjä on hyökkääjä" määrittyi sen aladiskurssien perusteella, joista jokainen tukee Venäjälle annettua toimijuutta hyökkääjänä. Aladiskurssit ovat siis alisteisia päädiskursseille, ja niitä voisi nimittää myös deskriptiivisiksi diskursseiksi: niiden ensisijainen merkitys on päädiskurssiensa kuvailu. Päädiskursseja voisi nimittää tässä yhteydessä myös Venäjän päätoimijuuksiksi aineistossa, sillä hyökkääminen on toimintaa, samoin maakuvan välittäminen. Tulokset on asetettu taulukkoon laskevasti niiden tulkitun voimakkuuden perusteella. Esimerkiksi aladiskurssi "Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä" ilmaistiin erityisen voimakkailla ylisanoilla ja vertauskuvilla aineistossa: Venäjää kuvailtiin esimerkiksi luonnonvoimaksi ja karhuksi muurahaisten pesällä.

Tulosten tärkein ja ongelmallisin löydös on "Venäjän maakuva" -päädiskurssin aladiskurssi "Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi". Voimakkuuden perusteella laskevasta taulukkoasettelusta poiketen kyseinen aladiskurssi on asetettu viimeiseksi taulukossa, sillä sen perusteissa tukeudutaan myös aineistoesimerkkeihin, jotka edustavat myös muista aladiskursseista. Raportin mitan ja päällekkäisyyksien vähentämiseksi aladiskurssi päätettiin esittää viimeisenä, eli ratkaisulla tahdottiin välttää samojen aineistoesimerkkien lisäämistä raporttiin moneen kertaan.

Seuraavissa kahdessa alaluvussa, *Venäjä hyökkääjänä* ja *Venäjän maakuva*, esittelen kunkin löydetyn diskurssin, perustelen niiden nimeämisen sekä osoitan kunkin diskurssin läsnäolon todistavat seikat aineistossa esimerkkien ja analyysin argumenttien avulla.

TAULUKKO 2 Venäjä-diskurssit Helsingin Sanomien printtilehden Ukrainan sotaa koskeissa artikkeleissa aikavälillä 24.2.-26.2.2023

Päädiskurssit	Venäjä hyökkääjänä	Venäjän maakuva
Aladiskurssit (deskriptiiviset diskurssit)	Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä	Venäjä aiheuttaa epävarmuutta
	Ukraina on altavastaava puolustaja	Venäjä on epäluotettava
	Venäjä on epäonnistuva hyökkääjä	Venäjä on tuttu vihollinen (Suomelle)
	Venäjä on tyhmä hyökkääjä	Venäjä on uhka
	Venäjä aiheuttaa kärsimystä	Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi
	Venäjän hyökkäys yllätti	
	Venäjä tunkeutuu kotiin	

3.1.1 Venäjä hyökkääjänä

Aineistosta käy nopeasti ilmi, että Venäjää pidetään hyökkääjänä. Huomio on kenties itsestäänselvyys, sillä niinhän tilanne eteni: Venäjä hyökkäsi yllättäen Ukrainaan 24.2.2022. Suomen valtionkin virallinen kanta on ulkoministeriön sanoin: “Venäjä aloitti 24.2.2022 laittoman hyökkäyssodan Ukrainassa. Suomi on alusta asti tuominnut jyrkästi Venäjän sotilaalliset toimet Ukrainassa ja vastaa niihin osana Euroopan unionia.” (Ulkoministeriö, 2024.) Tältä kannalta kyseistä päädiskurssia voi siis pitää totuudenmukaisena ja eksaktina tulkinnasta riippumatta. Venäjä hyökkääjänä -diskurssi kattaa kuitenkin seitsemän aladiskurssia eli deskriptiivistä diskurssia, jotka syventävät sitä, millaisena hyökkääjänä Venäjä itse asiassa kuvataan aineistossa. Jokainen Venäjä hyökkääjänä -diskurssin aladiskursseista sisältää implisiittisen oletuksen hyökkääjyydestä ja lisää siihen uusia merkityksiä.

Tarkastelussa ensimmäisenä ovat hyökkääjyyden aladiskurssit “Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä” sekä “Ukraina on altavastaava puolustaja”. Vaikka jälkimmäinen näistä käsittelee Ukrainaa, se on tulkittu tutkimuksen yhteydessä Venäjä hyökkääjänä -diskurssiksi, sillä Ukrainan asemaa käytetään kontrastina ja vertailupintana

Venäjään. Tästä näkökulmasta Ukrainan altavastaavuus hahmottaa Venäjän toimijuutta.

Aladiskurssissa **“Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä”** kuvaillaan nimensä mukaisesti sitä, kuinka ylivoimainen Venäjän sotakone on verrattuna Ukrainaan. Tälle aladiskurssille tunnuksenomaista on Venäjän resurssien ja toimien ylivoimaisuuden eksplikointi. Resurssien ja sotilaiden määrä tuodaan esiin, tai ylivoimaisuuden tunne välitetään lukijalle ilmaisujen kautta. Tämä käy ilmi esimerkiksi aineiston seuraavista kohdista:

Syyskuun lopussa Venäjä ilmoitti liikekannallepanosta. Värvättyjä venäläissotilaita, mobikeja, alkoi näkyä pian Ukrainassa. He olivat yhtä huonosti varusteltuja kuin Mykola maaliskuussa. Mutta heitä oli paljon, loputtomasti. (Similä, 2023.)

Vuosi sitten Venäjä uskoi valloittavansa Kiovan nopeasti. Venäläisjoukot vyöryivät rajan yli Valko-Venäjältä, mutta eivät päässeet Kiovaan asti. [...] Kansakunta toimi kuitenkin hyvin yhtenäisesti, kuin muurahaispesä, jota karhun kämmen on kouraisut. (Tuohinen, 2023.)

Ensimmäisessä sitaatissa on kaksi erityisen huomionarvoista seikkaa. Ensimmäinen on, että kirjoittaja käyttää katkelmassa vastakkainasettelun dikotomista tehokeinoa. Aluksi kirjoittaja taustoittaa tilanteen ja kuvaa Venäläisiä, mutta tuo lopussa esiin heidän määränsä. Tehokeinossa jälkimmäinen väite korostuu, kun se asetetaan jyrkkään kontrastiin aiemmin kerrotun kanssa, eli jälkimmäinen osio muuttaa tilannetta merkittävästi aiemmasta, tässä tapauksessa tehden varustelun puutteen tuoman altavastaavuuden tyhjäksi. Ensin huomioidaan venäläisten huono varustelu ja näennäisesti lähtökohtainen altavastaavuus, mutta asetelma käännetään ympäri venäläisten määrän vahvalla alleviivaamisella. Esimerkiksi viimeisessä lauseessa kerrotaan, että venäläisiä oli ”loputtomasti”. Loputon eli päättymätön virta venäläisiä: ilmaisu tuo esiin resurssien ylivoimaisuutta.

Toisessa sitaatissa erityisesti sanavalinnat rakentavat Venäjän ylivoimaista hyökkääjyyttä. Venäläiset ”vyöryivät” rajan yli, kuin luonnonvoima tai muu massiivinen liike. Ukrainan ja Venäjän asetelmia verrataan karhuun ja muurahaispesään – karhu on vertauskuvana voimakas ylivoimaisuuden merkki ja fyysisesti valtava vertauskuvan vastinpariin eli muurahaisiin.

Ukrainasta puhuminen muurahaispesänä edustaa myös **“Ukraina on altavastaava puolustaja”** -aladiskurssia. Pesää kouraistaan, ja pienet muurahaiset käyvät karhua vastaan. Tämä aladiskurssi käy vahvimmin ilmi aineiston reportaasiluontoisista artikkeleista, joissa kuvataan usein tunnelatautuneesti ukrainalaisten huutavaa resurssipulaa. Esimerkiksi kohdissa:

Seuraavana päivänä Mykola sai ensimmäisen aseensa. Se oli rynnäkkökivääri, jota oli vielä hetki sitten pidellyt venäläissotilas. [...] Sotilaan uran alku oli kuin tietokonepelissä, Mykola sanoo. Hän ei tarkoita sitä, että ihmisten tappaminen olisi ollut kuin tietokonepelissä, vaan sitä, että hänen piti hankkia varusteensa yksi kerrallaan. Niin hänen "hahmonsansa" kehittyi. Nuoresta ylioppilaasta tuli nuori sotilas. [...]

Ukrainan piti löytää kymmenilletuhansille uusille sotilaille varusteet. Miten Ukraina siinä onnistui?

Ei mitenkään. Kaikki, mikä on Mykolan yllä, on hänen itsensä hankkimaa. "Isä osti minulle tämän maastopuvun", hän sanoo.

Jalassa on tavalliset talvisaappaat, jotka voi ostaa urheilukaupasta. (Similä, 2023.)

Vaikka ukrainalaisten taistelutahto on edelleen korkea ja kansakunta yrittää pärjätä omillaan minkä pystyy, aukion muistomerkillä oli lakanaan kirjoitettu toive ulkomaisesta avusta. "Maailma, auttakaa meitä", kirjoituksessa pyydettiin. (Tuohinen, 2023.)

Ensimmäisessä sitaatissa kuvaillaan monessa kohdassa sitä, kuinka sotilaan varusteet on raaputettu kasaan milloin mistäkin, ja sotilaan itsensä hankkimina, omillaan tai perheen varoilla. Vastakkainasettelun tehokeino näkyy myös lauseessa "Nuoresta ylioppilaasta tuli nuori sotilas." Reportaasin haastateltu ei ollut ammattisotilas, vaan ylioppilas.

Toisessa sitaatissa on jälleen merkittävät sanavalinnat: "omillaan minkä pystyy", ja lainaus: "Maailma, auttakaa meitä". Avuntarve tuodaan selkeästi ilmi, mutta omillaan seisominen näyttäytyy epävarmana.

Aladiskurssissa "**Venäjä on epäonnistuva hyökkääjä**" tuodaan nimensä mukaisesti toistuvasti esiin Venäjän epäonnistumisia hyökkäyksessään. Erilaisten valtausyritysten ja perääntymisten alleviivaaminen käy ilmi myös aiemmin näytetystä sitaatista, jossa venäläiset vyöryivät rajan yli. Katkelmassa venäläiset "uskoivat" valtaavansa nopeasti, mutta eivät "päässeet Kiovaan asti". Epäonnistuminen ja vauhdin loppuminen tuodaan esiin. Saman voi havaita esimerkiksi seuraavista aineiston kohdista:

Liikenne on tälläkin keikalla vaaroista suurin. [...] Venäläiset ovat vetäytyneet Harkovan kylistä valtavan nopeasti. (Pajari, 2023.)

"Ukrainan sodassa venäläisten yhtenä ongelmana näyttää olleen se, ettei heillä ole läheskään aina ollut riittävästi joukkoja toisen portaan muodostamiseen. [...] Tällaisella taistelutavalla hyökkäävä joukko kuluu hiljalleen taistelukyvyttömäksi." (Huhtanen, 2023.)

Ensimmäisen sitaatin alussa on huomioitava, että kirjoittaja kommentoi ensisijaisesti ukrainalaisen keikkakuskinsa ajotapaa ja teiden kuntoa. Toisaalta lauseessa on hiljainen viittaus siihen, ettei Venäjän uhka ole välttämättä niin suuri kuin voisi luulla – liikenne on silti vaarallisempaa. Jälkimmäisessä lauseessa taas korostetaan, kuinka "valtavan nopeasti" Venäjän on pitänyt vetäytyä aiemmin valtaamistaan kylistä, mikä viittaa tilanteen nopeaan kääntymiseen.

Jälkimmäisessä sitaatissa kirjoittaja siteeraa sotilasasiantuntijaa, joka arvioi Venäjän hyökkäyksen epäonnistumista käytännön resurssienhallinnan ja

kenttätöiminnan näkökulmasta. Kyseinen reportaasi tuo vahvasti esiin, monellako eri tavalla hyökkäyksen organisointi on epäonnistunut.

Resurssienhallinnalla on merkityksensä myös aladiskurssissa **“Venäjä on tyhmä hyökkääjä”**. Tämä diskurssi tuo esiin paitsi hyökkäyksen lähtötilanteen, jossa Venäjä uskoi valtaavansa Ukrainan nopeasti, myös erilaisia puutteita hyökkääjänä toimiessa. Eron aladiskurssiin **“Venäjä on epäonnistuva hyökkääjä”** tekee tietty inhimillisuus. Tyhmänä hyökkääjänä Venäjä esitetään virheitä tekevänä ja resurssejaan kuten miesvoimaa haaskaavana toimijana.

[...] missä ukrainalaiset ja venäläiset ovat tappaneet toisiaan kuukausia järjettömältä vaikuttavassa taistelussa. [...]

Venäjä oli tehnyt pahan virhearvion luullessaan, etteivät venäläissotilaat kohtaa Ukrainassa juurikaan vastarintaa. (Similä, 2023.)

Panschinin mukaan Venäjän outoon toimintaan on monia syitä, [...] (Huhtanen, 2023)

Sotakolonna pysähtyi, koska dieseliä salakaupattiin ja sotilaat ryyppäsivät [...]

Dieseliä kaupattiin ruplista tai alkoholista. Saalis ryyppättiin. [...] “Kun tulikin käsky hyökätä, hehän olivat kauhuissaan, kun tajusivat, ettei heillä ole polttoainetta Kiovaan asti”, [...] (Nieminen, 2023.)

Ensimmäisessä sitaatissa tuodaan esiin Venäjän virhearvio Ukrainan vastarinnasta sekä sodan “järjettömyydeltä” vaikuttaminen. Toisessa sitaatissa sotilasiantuntija kuvaa Venäjän toimintaa “oudoksi”, ja kolmannessa inhimillinen vaikutus epäonnistumiseen. Erityisesti kolmannessa sitaatissa on huomionarvoista muotoilu “ryypätä”, joka on jokseenkin negatiivisesti tunnelatautunut ilmaisu.

Aladiskurssi **“Venäjä aiheuttaa kärsimystä”** käy monen muun aladiskurssin tavoin selkeimmin ilmi aineiston reportaasiluontoisista artikkeleista. Tässä aladiskurssissa kuvaillaan eksplikoiden sitä inhimillistä kärsimystä, jota Venäjä aiheuttaa sodan kummallekin osapuolelle. Kuolema on vahva teema, ja toisaalta epävarmuus ja suru esimerkiksi kotien ja omaisuuden menettämisestä sekä elämän täydellisestä muuttumisesta.

Asukkaita on lähemmäs puoli miljoonaa, jopa neljänne Harkovan asukasluvusta.

Oli. Monessa kerrostalossa on ohjusiskun jäljet. Saltivka on nyt Ukrainan suurin aavekaupunki. Satojatuhansia asuntoja on tyhjiään. [...] Tuolla se oli, kuudennessa kerroksessa. Nuo ikkunat, joiden edessä on vanerilevyt. [...] Kerrostalon yhdeksänteen kerrokseen oli jäänyt vanha mies, joka ei päässyt taisteluista pako. Sotilaat veivät hänelle ruokaa. (Similä, 2023.)

Nadija Hrihorivna yrittää pidätellä kyyneliään muistellessaan vuoden takaisia tapahtumia. [...] 24. helmikuuta venäläiset tulivat Polissjaan Valko-Venäjältä. Hrihorivnalle miehitysaika oli "terroria", kun hän ja kyläläiset pelkäsivät henkensä edestä. [...] Täälläkin venäläisten kerrotaan rötöstellleen ahkerasti. [...] Natsien kerrotaan kyläläisten puheissa käyttäytyneen paremmin kuin venäläiset. (Tuohinen, 2023.)

[...] kun paljastui, että venäläisjoukot olivat toimineet raakalaismaisesti paikallista siviiliväestöä vastaan. Butshassa viimein kävi selväksi, etteivät venäläiset kunnioita mitään sodankäynnin sääntöjä. Siviilejä teloitettiin kadulle, talot poltettiin. Se mikä ei ollut pultattu kiinni, varastettiin. (Tuohinen, 2023.)

Venäläisten jäljiltä kuvataan jääneen tyhjiä, muuttuneita koteja. Ympäristöt kuvataan jopa nostalgisesti muistaen ja huomioiden tavallisen elämän jälkiä, jotka niihin ovat vielä jääneet, mutta samalla tekstissä tuodaan esiin, että ne ovat vain jäänteitä, ja esimerkiksi Mykolain asunnon ikkunoita peittävät nyt vanerilevyt, eli entisen kodin rooli on muuttunut. Siviilit kertovat ”terrorista”, varastelusta ja teloituksista. Erityisen huomionarvoista on venäläisten vertailu natsihin, jotka käyttäytyivät paremmin. Länsimaaisessa keskustelukulttuurissa natsveja pahemmaksi toimijaksi kuvaileminen on poikkeuksellisen painavasti sanottu.

Aladiskurssi **”Venäjän hyökkäys yllätti”** kuvailee sitä, millaisena tilanne nähtiin ennen hyökkäystä ja kuinka se muuttui nopeasti. Ukrainan lisäksi myös länsimaat pitivät Venäjän hyökkäystä epätodennäköisenä. Toisaalta hyökkäys tuli yllätyksenä myös monelle venäläiselle.

[...] Itsekin olin vahvasti siinä uskossa, että tämä sota ei tulisi eteen. Kun vuosi sitten toisin kävi, se oli aikamoinen shokki. Muut asiat putosivat pöydältä täysin. (Aaltonen, 2023.)

Mykola oli juuri täyttänyt 19 vuotta ja aloittanut oikeustieteen opintonsa. Oli selvää, että sinä torstaina ei järjestetty luentoja. Mitään muuta selvää ei ollut. (Similä, 2023.)

Kymmeniätuhansia venäläissotilaita oli ryhmitetty [...] ”sotaharjoituksiin” tammi-helmikuussa 2022.

Rivisotilailla ei ollut tietoa siitä, että Venäjä oli aloittamassa suurhyökkäyksen rajan yli [...] (Nieminen, 2023.)

Hyökkäys oli ”shokki”, Mykolan elämä kääntyi nopeasti pääläelleen, ja venäläissotilaat luulivat olevansa sotaharjoituksissa.

Viimeisessä Venäjän hyökkäjäjyttä kuvailevassa aladiskurssissa **”Venäjä tunkeutuu kotiin”** välitetään vahvaa mielikuvaa siitä, kuinka lähelle ja ihon alle sota tulee – paitsi ukrainalaisten siviilien, myös suomalaisten. Erityisen vahvana kuvaillaan kotien menettämistä niin fyysisinä rakennuksina kuin turvallisuudentunteenakin. Esimerkiksi aiemmassa sitaatissa, jossa puhutaan Saltvikan aavekaupungista, tuodaan esiin, kuinka satojatuhansia asuntoja on tyhjillään.

Valoja alkoi kuitenkin syttyä Saltvkan lähiön satoihin ikkunoihin. Keittiöistään ja makuuhuoneistaan ihmiset näkivät punahehkuisen loimotuksen. [...] Täällä Harkovassa panssarit olivat jo aamupäivällä kaupunkia ympäröivällä kehätiellä, aivan Mykolan kotilähiön vieressä. [...] Siellä on hänen entinen kotinsa. [...] Lastenhuoneen seinässä on Madagaskar-piirroselokuvan juliste norsusta. (Similä, 2023.)

Hän tuntee voitonriemua muistellessaan kotitalonsa eteen tuhottuja venäläisaseita. [...] Valentin ja Olena Djatshenkon kotitalo tuhoutui venäläisten hyökkäyksessä, mutta nyt pariskunnan pihalle on kaivettu metrin syvyyteen betonipaalut. (Tuohinen, 2023.)

"Uudenvuodenyönä nostimme maljan kotona, mutta jo puolen tunnin kuluttua ikkunasta näkyi venäläinen ohjus." (Konttinen, 2023.)

Koti-sanaa mainitaan näissä yhteyksissä toistuvasti, ja niihin liitetään tietynlaista nostalgiaa, kuten lastenelokuvan juliste ja uudenvuodenmalja. Aladiskurssissa kiinnitetään siis erityistä huomiota siihen, miten erilainen tilanne on verrattuna menneeseen tai suomalaisillekin tuttuihin asioihin, kuten uudenvuoden juhlimiseen.

3.1.2 Venäjän maakuva

Venäjän maakuva –diskurssi käsittelee sitä, millaisia piirteitä Venäjä ja venäläiset saavat aineistossa hyökkääjyyden ulkopuolella. Kyseisen diskurssin alle siis lukeutuu viisi aladiskurssia, joista jokainen luo omia merkityksiään niistä mielikuvista Venäjistä, jotka aineisto välittää rakentamassaan todellisuudessa. Venäjän maakuva -päädiskurssi vastaa kysymykseen siitä, millaisena Venäjä ja venäläiset nähdään Helsingin Sanomien aikavälin uutisoinnissa.

Ensimmäisessä aladiskurssissa, **“Venäjä aiheuttaa epävarmuutta”**, tuodaan esiin se elämän epävakaisuus, jota sodankäynti aiheuttaa. Tämä epävakaisuus ulottuu sodan seurauksena venäläisiin, ukrainalaisiin sekä kansainvälisesti esimerkiksi talouteen ja kansainvälisiin suhteisiin.

Moldova kiisti torstaina Venäjän puolustusministeriön väitteen viestipalvelu Telegramissa.

"Kehotamme rauhallisuuteen ja odottamaan virallista tietoa Moldovan viranomaisilta", hallinto viestitti kansalaisille. [...]

Ulkopoliittisen instituutin vanhempi tutkija Ryhor Nizhinikau pitää Venäjän väitteitä maalle tyypillisenä propagandana ja hölynpölynä, jonka tarkoituksena on vain aiheuttaa paineita ja murhetta sekä Ukrainalle että pienelle Moldovalle. [...]

--ellei Venäjä saa Etelä-Ukrainaa haltuunsa. Venäjänkin resurssit on sidottu rintamalle Ukrainassa. Siksi se käyttää muita keinoja Moldovan epävakauden ruokkimiseksi. (Onali, 2023.)

Venäjä ei ole suhtautunut länsimaisten yritysten lähtöön myönteisesti. Jo sodan alkuvaiheessa vetäytymisen ja irtautumisen arvioitiin olevan monimutkaista. [...]

"Venäjä on tehnyt tästä kaikin tavoin hyvin hankalaa", Vuorio sanoo. [...]

Fortum ja Nokian Renkaat ovat todenneet Venäjän-toimintoihin liittyvän suurta epävarmuutta.

"Sen voi todeta, että näitä exitejä toteutetaan merkittäväillä alaskirjauksilla, Vuorio sanoo viitaten yleisesti yritysten lähtöön Venäjällä." (Kukkonen, 2023.)

"Lapsena vanhempani sanoivat aina, että älä puhu tästä puhelimesta, älä sano tätä ääneen, älä puhu tästä vieraiden kuullen. Mistä tahansa keskustelemme kotona, älä kerro siitä koulussa. Ja tässä sitä ollaan, taas samoissa tavoissa." [...]

Omasta tulevaisuudestaan Olga ei osaa sanoa mitään. Kulunut vuosi on ollut epävarmuudessa vaeltamista. (Jeskanen, 2023.)

Ensimmäisessä sitaatissa käy ilmi, että Moldovan hallinto ennakoi epävarmuutta ja paniikkia rohkaisemalla kansalaisiaan rauhallsuuteen. Asiantuntija kuvailee Venäjän viestintää "maalle tyypilliseksi propagandaksi ja hölynpölyksi", mikä vahvistaa ajatusta siitä, että Venäjän nähdään aiheuttavan epävarmuutta. Lopussa mainitaan vielä, että Venäjä "ruokkii epävakautta".

Toisessa sitaatissa tuodaan suoraan esiin, kuinka Venäjä on tehnyt yritysten maastapoistumisesta hankalaa, ja epävarmuus yritysten lähtöön eksplikoidaan. Tähän liitetään myös taloudelliset tappiot, joita lähdöstä seuraa, joten taloudellinen epävarmuuskin on läsnä.

Kolmannessa sitaatissa puhuu venäläinen haastateltava, joka vertaa nykytilannetta Stalinin ajan hirmuhallintoon. Epävarmuutta kuvataan siis myös Venäjän omien kansalaisten keskuudessa.

Aladiskurssissa "**Venäjä on epäluotettava**" kuvaillaan Venäjää ennalta-arvaamattomana toimijana, jonka sanomisiin ei oikeastaan voi luottaa, oli kyse sitten hyökkäämättömyydestä tai tiedotuksesta. Esimerkiksi aiemman käsitellyn diskurssin toinen sitaatti, jossa puhuttiin "propagandasta ja hölynpölystä" näyttää, kuinka Venäjä nähdään toimijana, jolle epärehellisyys on tyypillistä.

Hän näkee Venäjän perinteisenä imperiumina, joka on tilapäisesti rappeutunut, mutta jonka voi myös palauttaa entiseen loistonsa.

"Nyt Venäjällä asuvilla ihmisillä on herännyt toivo, että meidän sairas, heikentynyt maamme toipuu. Meidän täytyy auttaa maatamme toipumaan."

Medveva vastustaa liberaaleja läntisiä arvoja. Hänestä Venäjä on ollut lännen kulttuurisen, henkisen miehityksen alla.

"Venäjästä täytyy tulla moderni, pelastava arki niille ihmisille, jotka eivät halua elää Sodomian diktatuurin olosuhteissa." (Jeskanen, 2023.)

EU kieltää kaksikäyttötuotteiden ja aseiden kuljetuksen kolmansiin maihin Venäjän kautta. Kaksikäyttötuotteilla tarkoitetaan siviiliteknologiaa, joka sopii myös sotilaskäyttöön. [...] Tätä porsaanreikää on viranomaisten mukaan hyödynnetty myös Suomen itärajalla. (Hartikainen, 2023.)

Ensimmäisessä sitaatissa puhuu venäläinen psykologi, joka ei vastusta sotaa. Hänen haastattelustaan tuodaan esiin se kuva lännestä, joka Venäjällä on maalattu. Läänttä kuvataan "henkisenä miehittäjänä" ja paikkana, jossa eletään "Sodomian diktatuurin" oloissa. Mielikuva lännestä on siis esitetty vahvan rappeutuneena. Toisessa sitaatissa käytetään termiä "porsaanreikä", mikä viittaa vilunkipeliin. On oletettavaa, että

länsimaiden kansalaisten mielissä kuva on erilainen, eikä elämä välttämättä ole väitetyn "Sodoman diktatuurin, miehityksen ja rappeutumisen" kaltaista. Tekstistä käy siis ilmi, että venäläinen tunnekuvailu ja mielikuvien välittäminen länsimaista ei välttämättä vastaa todellisuutta, mikä tukee kuvaa Venäjästä epäluotettavana toimijana. Korkeakoulutetun psykologinkin silmissä kuva länsimaista on latautunut.

Aladiskurssi "**Venäjä on tuttu vihollinen (Suomelle)**" avaa Venäjän menneitä konflikteja ja suhteita muihin valtioihin. Erityispiirteinä diskurssissa muistutetaan usein Suomen ja Venäjän sodista, joihin Ukrainan sotaa verrataan. Mainintoja löytyy talvisodasta ja Simo Häyhästä asti.

Hänen esikuvansa on tarkka-ampuja Simo Häyhä, joka tappoi talvisodassa ainakin 200 venäläistä. [...]

"Me voitamme, koska koko maailma on puolellamme. Te jouduitte taistelemaan Neuvostoliittoa vastaan yksin." (Similä, 2023.)

Linjausta on pidetty uhkaavana, koska Venäjä tai Valko-Venäjä voisivat helposti lavastaa ukrainalaisten hyökkäyksen. Mainilaa ei ole unohdettu. (Tuohinen, 2023.)

Nizhnikau muistuttaa, että presidentti Vladimir Putinin unelmana on yhdistää entiset neuvostovallat. Jos Putin voittaa Ukrainassa, ei sotiminen lopu siihen, vaan laajenee muihin naapureihin, kuten Valko-Venäjään, Moldovaan ja Georgiaan. (Onali, 2023.)

"**Venäjä on uhka**" -aladiskurssissa toistetaan, mikä on Venäjän potentiaalinen toimijuus suhteessa muihin maihin ja kuinka Suomen ja Venäjän konfliktit muistetaan yhä, mikä käy ilmi myös edellisen käsitellyn diskurssin sitaateissa. Esimerkiksi Venäjän voitto sodassa kuvataan negatiiviseksi lopputulokseksi, ja Venäjän seuraavia askeleita pyritään ennakoimaan ennaltaehkäisyn eli uhantorjunnan kautta.

[Jussi Halla-aho:] "On sanottu, että Ukraina ei saa hävitä. Näkisin kuitenkin, että jos Venäjä tulee saavuttamaan sodalla jotain, se antaa sille kannusteen jatkaa sotaa jossain muualla." [...]

Ensimmäinen on se, että konflikti laajenee, jolloin ollaan [kansanedustaja Kimmo] Kiljusen mukaan "apokalyptisessä tilanteessa". Käytännössä tämä tarkoittaisi kolmatta maailmansotaa. (Tuohinen, 2023.)

"Erityisesti Ruotsille jäsenyys ei ole tarpeen. Suomella on pitkä yhteinen raja Venäjän kanssa, joten teitä ymmärrän tässä enemmän." (Sutinen, 2023.)

Viimeisenä käsitteeseen jää "**Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi**". Tätä diskurssia edustavat aineistoesimerkit edustavat usein muitakin aineistosta löydettyjä diskursseja, joten se nähtiin parhaaksi jättää viimeiseksi – samojen aineistoesimerkkien liittämistä raporttiin moneen kertaan pyrittiin välttämään.

Venäläisiä epäinhimillistävästä diskurssista tehtiin useampi keskeinen huomio. Ensimmäisenä huomattiin, miten eri tavalla venäläiset toimijat rajataan suhteessa muiden valtioiden toimijoihin. Suomessa sotilaallinen toimija on aina Puolustusvoimat, johon viitataan esimerkiksi sanalla ”armeija” suomalaisissa konteksteissa. Ukrainalaisten kohdalla tehdään selkeä rajanveto asevoimien toimijoiden, kuten sotilaiden, ja siviilien välillä. Venäläisten toimijoiden kohdalla samanlaista rajanvetoa ei tehdä – enimmäkseen toimijoina ovat ”venäläiset”, millä niputetaan Venäjän kansakunta yhtenäiseksi toimijaksi. Tutkimuksen yhteydessä tulkittiin, että rajanvedon puuttumisen seurauksena Venäjän asevoimien deskriptiot ja erityisesti negatiiviset piirteet ikään kuin periytyvät myös muihin kansalaisiin. Rajanvetojen puutetta esiintyy tarinallisten reportaasien lisäksi myös uutisellisemmissä teksteissä, kuten Kuokkasen ja Laitisen (2023), Mannisen (2023), Niemisen (2023) sekä Tuohisen (2023) jutuissa. Aiemmin esitellyissä aineistoesimerkeissä venäläisistä sotilastoimijoista puhutaan toistuvasti venäläisinä, ilman rajanvetoja. Esimerkiksi Suomen sotilastoimijoista puhutaan armeijana:

Kurssilaisistakin moni pitää armeijaan menoa entistä tärkeämpänä juuri nyt.

”Haluan olla valmis puolustamaan isänmaata ja olla käytettävissä sodan aikana, jos oikea tilanne tulee. Se on vaikuttanut enemmänkin niin, että haluan tulla tänne vielä enemmän ja olla valmis lähtemään tarpeen tullen, Hilla Salonsaari sanoo.

”Se on tuonut tunteen, että olisi valmis tekemään kaikkensa sen [Suomen] eteen ja puolustamaan itsenäisyyttä, sanoo myös Emilia Hämäläinen. (Pölkki, 2023.)

Toisena huomiona venäläisistä sotilaista käytetään monissa yhteyksissä epäinhimillistäviä sanavalintoja. Venäläisistä puhuttaessa käytetään usein ”ne”-pronominia ”he”-pronominin sijaan. ”He”-pronomini olisi yleiskielessä ensisijainen ihmisistä puhuttaessa (Kotimaisten kielten keskus, 2023). Monesti venäläisiä myös verrataan eläimiin ja venäläisiä koskevat verbit ovat usein sellaisia, joita käytetään eläimistä puhuttaessa. Venäläisiä esimerkiksi ajetaan maasta, kuten karjaa ajetaan.

Rajanvetojen puuttuminen ja epäinhimillistävät sanavalinnat viittaavat siihen, ettei venäläisiä nähdä inhimillisinä toimijoina. Toisaalta epäinhimillisyydestä tarjotaan myös poikkeuksia.

Venäläiset nähdään inhimillisinä toimijoina esimerkiksi sotilaiden epäonnistumista korostettaessa sekä niiden venäläisten kohdalla, jotka vastustavat sotaa. Kärjistäen aineistossa syntyy vaikutelma, etteivät venäläiset ole inhimillisiä kuin erehtyvyydessään, pois lukien ”hyvät venäläiset”.

Sekä esimerkeissä että tuloksissa on huomioitava, että voimakkaimmin epäinhimillistävät ilmaisut, kuten ”ne”-pronominin käyttö, on ensisijaisesti ukrainalaisten haastateltujen käyttämää kieltä. Julkaistujen uutisten sisältöjen kielen lopullinen

päätösvalta on kuitenkin toimituksella, joten kielenkäytön säilyttäminen sellaisenaan on toimituksellinen valinta. On myös huomattava, että teksteissä ei tuoda erikseen esiin tai korosteta, että kyseessä on haastateltavan kielenkäyttö, vaan ilmaiset kulkevat tekstin seassa kuin missä tahansa muussakin uutisessa. Venäläisten toimijoiden rajanvetojen tapauksessa niiden puutetta löytyy sekä toimittajien omista ilmaisuista ja tekstistä sekä haastateltavien sanomisista. Aiempien diskurssien esimerkeissä mainitaan usein esimerkiksi "Venäjän ohjukset", "venäläiset hyökkäsivät" ja muita ilmaisuja, joissa rajanvetoja ei näy.

"Ne ajattelivat, että me tulemme vastaan kukkakimput käsissä. Mutta me toivotimme heidät tervetulleiksi aseilla ja tulella", Mykola sanoo. [...]

Maaliskuun 17. päivänä Mykolasta tuli virallisesti Ukrainan asevoimien sotilas. Enää hän ei ollut teoriassa lainsuojaton. [...] Mykolan joukkue joutui venäläisten kranaattikeskityksen alle. [...]

Tai oli, ennen kuin Venäjän ohjus tuhosi sen kesäkuussa. [...] Kaiken aikaa Venäjä moukaroï lähiötä ohjuksillaan. [...] Toukokuussa Mykola sai ensimmäisen erityistehtävänsä. Ukraina ajoi venäläisiä maasta. [...]

"Venäläisiä vain tuli ja tuli. Niillä ei ollut kuin tupakka-aski ja kivääri kädessä. Jalassa ehkä lyhyet housut", Mykola sanoo. [...] Hän kertoo kaaoksesta. Mykolan joukkue jahtasi syksyisissä metsissä venäläissotilaita, jotka eivät edes tienneet, että heidän ryhmänsä oli jo vetäytynyt ja jättänyt toverinsa ukrainalaisten armoille. [...] "Haluan vain heittää ne paskat ulos maasta." (Similä, 2023.)

"Kuulimme venäläisten käyttäytymisestä esimerkiksi Butshassa, ja pelkäsimme, että sama tulee tapahtumaan täällä meidän kylässä", Hrihorivna sanoo. [...]

"Ehkä suhteemme venäläisiin ei tule korjaantumaan koskaan. Niin paljon pahaa on tapahtunut ja niin paljon pahaa he meille ovat tehneet", Valentin sanoo. (Tuohinen, 2023.)

3.2 Narratiivianalyysin tulokset

Narratiivianalyysissa aineiston diskurssien tulkittiin edustavan taulukon 3 mukaisia narratiivin osia:

TAULUKKO 3 Venäjä-diskurssit Helsingin Sanomien printtilehden Ukrainan sotaa koskevissa artikkeleissa aikavälillä 24.2.-26.2.2023 asetettuina narratiivisen osansa mukaisesti

Narratiivinen osa	Diskurssi		
Abstrakti	Venäjä hyökkääjänä	Venäjän maakuva	Venäjä hyökkääjänä
Orientaatio	Venäjän hyökkäys yllätti, Venäjä tunkeutuu kotiin	Venäjä on tuttu vihollinen (Suomelle), Venäjä on uhka, Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi	Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä, Ukraina on altavastaava puolustaja, Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi
Vaikeuttava toiminta	Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä, Ukraina on altavastaava puolustaja	Venäjä on epäluotettava	Venäjä aiheuttaa kärsimystä, Venäjä aiheuttaa epävarmuutta
Lopputulema	Venäjä aiheuttaa kärsimystä, Venäjä on epäonnistuva hyökkääjä	Venäjä aiheuttaa epävarmuutta	Venäjä on uhka
Arviointi	Venäjä on tyhmä hyökkääjä	Venäjä on epäluotettava	Venäjä on tyhmä hyökkääjä, Venäjä on epäonnistuva hyökkääjä
Coda	Venäjä hyökkääjänä	Venäjä on tuttu vihollinen (Suomelle)	Venäjä on uhka, Ukraina on altavastaava puolustaja

Kuten osiossa *Aineiston rajaus* todettiin, narratiivien luonteeseen kuuluu postuumius. Tapahtumat asetetaan kertomukseksi järjestykseen jälkeenpäin. (De Fina et al., 2013, esim. s. 27.) Tästä näkökulmasta tarkasteltuna aineiston kertomuksiksi tulkittiin ne kokonaisuudet, jotka voidaan muodostaa tapahtumista aineistosta löytyneiden diskurssien perusteella aikajärjestykseen. Narratiiveja muodostettiin diskursseista yhteensä kolme muodostettujen lineaaristen kokonaisuuksien perusteella. Ensimmäinen narratiivi, ”Ylivoimainen vihollinen hyökkää altavastaajan kimppuun”, on muodostettu taulukon vasemmasta sarakkeesta. Toinen narratiivi, ”Tuttu uhka aiheuttaa epävakautta” muodostuu keskimmäisestä sarakkeesta, perustuen Venäjän maakuva-diskursseihin. Kolmas narratiivi, ”Epäpätevä hyökkääjä ja kärsivät” on muodostettu kahden aiemman narratiivin kuvailevista piirteistä. Kahdesta ensimmäisestä narratiivista käy ilmi niiden Venäjälle annettu päätoimijuus, jolle myös annetaan tietyt toiminnan laatua kuvailevat ominaisuudet. Vasemman ja keskimmäisen taulukon sarakkeen

narratiiveista kerättiin ne diskurssit, jotka kuvailivat Venäjän toimijuutta tai arvioivat toiminnan lopputulosta.

Ensimmäinen narratiivi muodostettiin taulukon vasemmasta sarakkeesta, pohjaten ”Venäjä hyökkääjänä” -päädiskurssiin. Näin tarkasteltuna narratiivi käynnistyy Venäjän hyökkäyksestä, joka yllätti ja iski suoraan ukrainalaisten koteihin. Hyökkäysvoima on narratiivissa moninkertainen altavastaavaan Ukraina verrattuna, ja maiden kamppailu muodostaa narratiivin keskeisen ristiriidan. Ristiriita ratkeaa, kun odotusten vastaisesti hyökkäys ei onnistu Venäjän suunnitelman mukaisesti. Hyökkäys on kuitenkin ehtinyt aiheuttaa inhimillistä kärsimystä. Tilanteen ratkeamisen arvioinnissa Venäjää arvioidaan kriittisesti epäonnistumisistaan esimerkiksi resurssienhallinnan ja ennako-odotusten kannalta johtopäätöksellä, etteivät Venäjän valinnat olleet optimaalisia, ja niistä välittyi jopa affektiivinen, ”tyhmän hyökkääjän” kuva. Lopuksi coda palaa Venäjän hyökkääjyyteen – sota jatkuu edelleen.

Tämä narratiivi nimettiin ”**Ylivoimainen vihollinen hyökkää altavastaajan kimppeun**” -narratiiviksi. Keskeisin toimijuus on Venäjän ylivoima ja sen deskriptiivisyys eli kuvailu tuo esiin Venäjän epäviisaina pidetyt virheet. Tässä narratiivissa Venäjä kuvataan epäinhimillisenä ja valtavana ja Ukraina pienenä mutta sitkeänä. Narratiivissa on eräänlainen ”Daavid ja Goljat” -asetelma.

Toinen löydetty narratiivi on ”**Tuttu uhka aiheuttaa epävakautta**”. ”Venäjän maakuva” -diskurssien järjestys eli taulukon keskimäinen sarake muodostaa lineaarisesti narratiiviksi asetettuna tarinan, jossa kuvaillaan Venäjää. Erona kolmanteen narratiivin verrattuna tämä narratiivi käsittelee narratiivia maakuvasta, kun taas kolmas narratiivi eli sarakkeen oikean laidan osuus, ”**Epäpätevä hyökkääjä on vaarallinen**”, käsittelee Venäjän nimenomaan sotatoimissa, hyökkääjänä Ukrainassa, muodostettujen narratiivien kuvailua. Erona on tiivistettynä se, että toinen on narratiivi Venäjästä valtiona (Tuttu uhka aiheuttaa epävakautta), ja toinen niistä Venäjän toimijuuden kuvailuista, jotka liittyvät nimenomaan Ukrainassa hyökkääjänä toimimisen kuvailuun (Epäpätevä hyökkääjä on vaarallinen).

”Tuttu uhka aiheuttaa epävakautta” -narratiivi lähtee liikkeelle tilanteesta, jossa Venäjällä on jokin maakuva eli muiden valtioiden julkisuuskuva Venäjästä. Lähtöasetelmassa narratiivissa muistetaan sotahistoria, joka liittyy Suomeenkin, eli Venäjä on tunnettu vastustajana. Epäluotettavana toimijana Venäjän liikkeet aiheuttavat epävarmuutta niin omille kansalaisilleen kuin globaaliin politiikkaan ja kaupankäyntiin, minkä arvioidaan lisäävän epäluottamusta valtiota kohtaan entisestään. Narratiivi palaa takaisin ajatukseen siitä, ettei Venäjän uhkaavuus ole oikeastaan uusi käänne, Suomellekaan. Tässä narratiivissa epäluottamuksen ja epävarmuuden aiheuttaminen, mikä yhdistettiin termiin ”epävakauden aiheuttaminen”, ja se todettiin narratiivissa

Venäjän päätoimijuudeksi. Toimijuuden kuvailuksi tulkittiin tuttuus ja epäinhimillistä diskurssi, jotka pyrkivät selittämään toimijuutta.

Kolmas narratiivi, "Epäpätevä hyökkääjä on vaarallinen", kokoaa yhteen ne toimijuuksien kuvailut, jotka aiemmista narratiiveista löydettiin. Tämä narratiivi asettui lineaarisesti taulukon 3 oikean sarakkeen mukaisesti. Narratiivi kertoo tarinan siitä, miten Venäjän toimet Ukrainassa on nähty ja koettu muissa tarinoissa ja muodostaa kaaren siitä, miten niitä on arvioitu. Narratiivissa lähdetään tilanteesta, jossa Venäjä on yhä aktiivinen hyökkääjä, eikä sen ylivoimaisuus ole muuttunut merkittävästi. Hyökkäys aiheuttaa inhimillistä kärsimystä ja lietsoo epävakautta, mistä päästään johtopäätökseen, että Venäjä on uhka. Uhkaa kuitenkin arvioidaan osin kriittisesti Ukrainassa nähtyjen sotatoimien perusteella: ne epäonnistuivat monin paikoin. Uhkaa pidetään kuitenkin lopulta sellaisena, että se on syytä huomioida. Päätoimijuudeksi tulkittiin Venäjän muodostama uhkakuva vaarallisuudesta.

Yhteenvetona, narratiivisiksi päätoimijuuksiksi tulkittiin analyysin perusteella ylivoimainen hyökkääjyys, kärsimyksen ja epävakauden aiheuttaminen sekä Venäjän asemoituminen uhaksi, jota kuitenkin tarkastellaan kriittisesti virheidensä vuoksi.

4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisia diskursseja Venäjä-uutisoinnissa käytettiin Helsingin Sanomissa kolmen päivän ajan Ukraina suuryökkäyksen vuosipäivästä alkaen?
2. Millaisia narratiiveja sodasta rakentuu Helsingin Sanomissa?
3. Millaisia toimijuuksia Venäjä saa edellä mainituissa diskursseissa ja narratiiveissa?

Niihin vastaukset ovat:

1. Helsingin Sanomien Venäjä-uutisoinnissa käytettiin annetulla aikajänteellä kahta päädiskurssia, "Venäjä hyökkääjänä" ja "Venäjän maakuva". Ensimmäinen jakautui seitsemään alidiskurssiin eli deskriptiiviseen diskurssiin, jälkimmäinen viiteen. Kooste diskursseista löytyy taulukosta 2.
2. Helsingin Sanomissa sodasta rakentui kolme päänarratiivia: "Ylivoimainen vihollinen hyökkää altavastajan kimppuun", "Tuttu uhka aiheuttaa epävakautta" sekä "Epäpätevä hyökkääjä on vaarallinen".
3. Narratiivisiksi päätoimijuuksiksi tulkittiin analyysin perusteella ylivoimainen hyökkääjyys, kärsimyksen ja epävakauden aiheuttaminen sekä Venäjän asemoituminen uhaksi, jota kuitenkin tarkastellaan varsin kriittisesti virheidensä vuoksi.

4.2 Tulosten merkitys journalismille

Lähtökohtaisesti tulosten perusteella voi todeta, että suomalaiseen keskustelukulttuuriin iskostunut Venäjä-kuva näkyy myös Helsingin Sanomien uutisoinnissa Ukrainan sodasta. Tietty "toiseus" ja sen edistäminen on vahvaa, minkä voi huomata esimerkiksi "Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi" -aladiskurssista. Aineistossa siis tosinetaan niitä Venäjää koskevia uhkakuvia ja pelkoja, jotka ovat esiintyneet suomalaisessa keskustelukulttuurissa pitkään. Kuva Venäjästä on varsin negatiivinen. On kuitenkin huomioitava, että tutkimuksen aineistona käytettiin jo lähtökohtaisesti Venäjästä hyökkääjänä kertovaa sotauutisointia, joten maakuvan negatiivisuus ei ole järin yllättävää.

Tämä voidaan tulkita osin ristiriitaiseksi esimerkiksi Journalistin ohjeista ilmi käyvien journalismin ihanteiden kanssa (Julkisen sanan neuvosto, 2014). Tulosten perusteella yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestyksessä venäläiset näyttäytyvät negatiivisessa valossa. Esimerkiksi journalistin ohjeiden kohdan 11 (Mt.) mukaan "Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä". Mielestäni on aiheellista tarkastella, kuinka esimerkiksi ukrainalaisten sotilaiden mielipiteet voitaisiin erottaa artikkeleissa selvemmin esimerkiksi venäläisiä epäinhimillistävän diskurssin välttämiseksi.

Suomalaisen journalismin kentällä onkin siis vastassaan uusi haaste: kuinka uutisoidaan faktapohjaisesti ja uskottavasti konflikteista ilman, että representaatioilla kohdistetaan kielteisiä seurauksia sellaisiin toimijoihin, jotka eivät ole itse vastuussa tuomittavista teoista. Tulosten perusteella on havaittavissa, että venäläisten toimijoiden välille ei tehdä moniin muihin maihin verrattuna yhtä selkeitä rajanvetoja, minkä seurauksena Venäjä-kuvan negatiivisia puolia voi periytyä myös mielikuviin Venäjän ei-sotilaallisista toimijoista. Poikkeuksena tuloksissa näkyy tiettyjen länsimaalaishenkisten venäläisten erillinen esiin nostaminen, ikään kuin "hyvinä venäläisinä". Toisaalta on pantava merkille, kuinka paljon esimerkiksi aineiston artikkeleissa haastatelluista ihmisistä on ukrainalaisia, joiden mielikuva Venäjästä on luultavasti negatiivinen. Lisäksi lopullinen tulkinta Helsingin Sanomien välittämistä mielikuvista vaatisi myös sen tarkastelua, millainen mielikuva lukijalle jää sekä toimituksellisen prosessin avaamista. Yhteenvetona voi kuitenkin väittää, että tutkimus osoittaa suuntaa antavasti Helsingin Sanomien toisintavan sellaisia Venäjä-kuvaan liittyviä puolia, joita suomalaisessa uutisoinnissa on nähty ennenkin, mikä voi olla omiaan lisäämään Venäjä-kuvan negatiivisuutta. Lisäksi ihmisyyden hälventäminen toimijoilta on eettisesti kyseenalaista, sillä vaikka Venäjä onkin hyökkääjä, jokainen kuollut sotilas on kuollut ihminen.

Toisaalta diskursseista voidaan tulkita myös journalistisia onnistumisia. Raportit ja uutisoinnit tuovat esiin epäkohtia monimuotoisesti, esimerkiksi pakoteknikkailun ja inhimillisen kärsimyksen aiheuttamisen kannalta.

Helsingin Sanomien on oltava suunnannäyttäjä näiden puolten yhdistämisessä. Lukijakunnan laajuuden ja valta-aseman suhteessa lukijoihin vuoksi HS vaikuttaa väistämättä yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestykseen. Esimerkiksi tutkija Elina Viljasen näkemys muuttuneesta suhtautumisesta venäläiseen kulttuuriin (Aromaa, 2.3.2023, Yle Uutiset) voi pitää merkinä keskustelun ilmapiirin muutoksesta.

Konkreettisina toimina journalistisen objektiivisuuden ja tasapuolisuuden lisäämiseksi myös hankalissa ja tunteita herättävissä tilanteissa, kuten konflikteissa, Helsingin Sanomat hyötyisi uutisoinnin ja erityisesti uutiskielen kriittisen tarkastelun lisäämisestä. Kieli luo merkityksiä, eikä vain sillä, mitä viestejä välitetään, vaan myös sillä, miten viestit muotoillaan (esim. Kunelius, 2003; Pietikäinen et al., 2019; Seppänen, Väliaverron, 2014). Uutiskielessä on tärkeää kiinnittää huomiota ei vain siihen, mitä sanotaan, vaan siihen, miten se sanotaan, sillä kontekstisidonnaisesti kielellisissä yhteyksissä sanat muodostavat vielä omia merkityksiään luovia diskurssikokonaisuuksia, kuten tuloksistakin käy ilmi, jolloin yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestykseen rakentuu myös niiden muodostamaa todellisuuskuvaa ja representaatiota.

Journalistin rooli on analysoida ja arvioida tietoa sekä tunnistaa epäkohdat ja vääristymät uutisoinnissa. Tämä voi sisältää leimaavien diskurssien ja vääristyneiden narratiivien tunnistamisen sekä tarvittaessa niiden korjaamisen. Kriittinen analyysi edellyttää kykyä kyseenalaistaa vallitsevia oletuksia ja tulkita tietoa monipuolisesti. Tutkimuksen tulosten valossa journalismin kentälle olisi tärkeää tutustua siihen, millaista kuvaa Venäjästä Suomen median historiassa on esitetty ja pysyä niistä tietoisina. Uutisdiskursseja olisi syytä verrata näihin ja kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei olemassa olevia uhka- ja pelkokuvia toisinneta. Tasapuolisen tiedonvälityksen nimissä ongelmallisten diskurssien ja haitallisten narratiivien ehkäisemisen ja niitä vastaan työskentelyn tulisi myös olla itseisarvo, jota olisi syytä toteuttaa vahvemmin.

Toisaalta tutkimuksessa analysoitiin vain hyökkäyssotaa käsitteleviä uutisia, joissa asetelma on melko selvä: on hyökkääjä ja puolustaja. Aineiston artikkeleissa on merkittävän vähän venäläistä arkea ja asenneilmapiiriä käsitteleviä uutisia: *Loppua ei ole lähiaikoina näkyvissä, uskotaan Moskovassa* (Jeskanen, 2023) oli käytännössä ainoa, ja kyseisessä artikkelissa tuotiin voimakkaasti esiin, kuinka myös venäläiset kokevat epävarmuutta ja omien, kenties valtiota vastustavien mielipiteiden esiin tuominen voi olla vaarallista. Tutkimuksen tulokset olisivat voineet muuttua merkitsevästi, mikäli Venäjän sisäisiä aiheita ja nimenomaan venäläisiä ja venäläisten näkökulmasta tehtyjä uutisia olisi ollut aineistossa enemmän. Mainittakoon kuitenkin, ettei tällaisia uutisia ollut aikajänteellä tarkastelluissa lehdissä – kenties Helsingin Sanomat voisi pyrkiä

lisäämään molemminpuolisuutta tuomalla sotauutisoinnin rinnalle myös venäläistä kulmaa, jotta ukrainalainen äänenpaino ei ratkaisisi mielikuvaa. On kuitenkin aiheellista epäillä, että venäläisten haastateltavien löytäminen on luultavasti haastavaa. Lisäksi tutkimuksen aikajänne oli varsin lyhyt, suurhyökkäyksen vuosipäivä ja sitä seuranneet kaksi päivää. Sodan vuosipäivänä uutisointi keskittyi luonnollisesti sotapahtumiin ja sodan seurauksiin Ukrainassa, joten esimerkiksi Helsingin Sanomien Kirjeitä Venäjältä (Helsingin Sanomat, 2023–2024) -juttusarja rajautui pois. Juttusarjassa venäläiset Mihail, Jan ja Ivan kirjoittavat nimimerkkien takaa tunnelmia ja näkemyksiä Venäjältä. Toisaalta on mielestäni aiheellista kysyä, miksei kyseisen juttusarjan tekstejä tai vastaavia artikkeleita käytetty lehdessä vuosipäivänä ja sitä seuranneina päivinä.

Eräänä ratkaisuna voisi pitää myös vuorovaikutteisuutta. Suomessa vaikuttavat venäläisväestöt pääsevät toki ääneen mediassa, mutta kenties uutisoinnin kriittisen tarkastelun elementtinä voisi olla syytä hyödyntää sitä, miten he kokevat uutisoinnin ja Helsingin Sanomien käyttämän diskurssin. Vuorovaikutteisuus lisää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä mediassa sekä edistää lukijoiden sitoutumista ja osallistumista.

Diskurssien merkitystä uutiskielessä voisi olla aiheellista lisätä myös journalismin koulutukseen. Kuten analyysiosiossa käy ilmi, venäläisiä negatiivisessa valossa näyttävät diskurssit muodostuvat melko hienovaraisesti sanavalintojen ja asiayhteyksien kautta, sekä tietyillä valinnoilla, jotka jättävät jotain sanomatta, kuten rajanvedot toimijoiden välillä. Tällaisen diskurssin käyttö on ilmiö, johon on syytä kiinnittää huomiota journalismissa aivan ruohonjuuritasolta päättäviin elimiin asti. Koulutus ja tietoisuus ovat avainasemassa journalistisen laadun ja eettisyyden edistämässä. Objektiivisuuden korostamisen vuoksi toimituksen olisi aiheellista harkita sen korostamista, onko kulloinenkin puhuja ukrainalainen vai toimittaja, jotta journalistinen puolueettomuus käy lukijalle erehtymättömän selväksi.

4.3 Pohdintaa jatkotutkimuksista

Tutkimus jättää huomattavan jalansijan jatkotutkimukselle. Ensimmäisenä on huomioitava tutkimuksen toteutus kvalitatiivisena ja aineistolähtöisenä. Lähestymiskulma ei ota huomioon toimituksen tai toimittajien päätöksiä, joiden perusteella tiettyihin sanavalintoihin on päädytty. Erinomainen jatkotutkimus olisikin Helsingin Sanomien puoli uutisoinnistaan esimerkiksi haastattelu- tai kyselytutkimuksen kautta.

Vaikka tämä tutkimus sivusikin aihetta, toinen jatkotutkimuksen paikka olisi journalistisen ammatin eettisyyden haasteet sotien, konfliktien ja muiden yhteiskunnallisesti merkittävien ja poikkeuksellisten tilanteiden yhteydessä. Luostarinen on

tutkinut konfliktijournalismia ansiokkaasti, mutta modernit konfliktit nostavat pintaan joukon uusia kysymyksiä aina sosiaalisen median roolista ja tiedon varmentamisesta maakuviin ja ennakko-oletuksiin asti. Journalisteilta itseltään voisi esimerkiksi selvittää, miten he tasapainottelevat objektiivisuuden ja yhteiskunnallisen vastuun välillä tulenarkojen aiheiden tiimoilla. Myös kattava vertailututkimus eri konfliktien uutisoinnista olisi selvästi tarpeellinen yhdenmukaisten arvojen ja toimintakäytänteiden löytämiseksi ja pahimpien sudenkuoppien välttämiseksi.

Toisaalta myös lukijaperspektiivi olisi hyödyllistä kentän kehittämiseen. Tässä tutkimuksessa aineistoon perehdyttiin tutkijanäkökulmasta, ja diskurssit syynättiin suurennuslasin kanssa. Toisenlainen lukija ei välttämättä suhtaudu teksteihin samalla tarkkuudella tai varauksella. Teksteistä kenelle tahansa lukijalle välittyvät representaatiot ja mielikuvat eivät siis käy ilmi. Esimerkiksi haastattelu- tai kyselytutkimuksella saataisiin selville, mitä mielikuvia teksteistä välittyy suuremmalle ja satunnaisemmalle joukolle lukijoita ja mikä niiden vaikutus lukijaan itse asiassa on. Lisäksi, kuten aina, aineistoa voisi laajentaa ja menetelmiä tarkentaa.

Tutkimuksessa pureuduttiin iteratiivisesti kielenkäyttöön ja sen rakenteiden muodostamiin kokonaisuuksiin lyhyellä aikajänteellä ja suhteelliseen tiiviiseen aineistoon, mutta diskurssi- ja narratiivianalyysien syväluotaavuus koettiin mielekkääksi. Tulokset puhuvat sen puolesta, että havainnoissa keskusteluilmapiirin muutoksista voi olla perää, ja Venäjä-kuvan muuttumisen jatkotutkiminen voisi kehittää paitsi Helsingin Sanomia, myös suomalaista sota- ja kriisijournalismia kokonaisuutena.

Kotišován (2019) mukaan toimittajien työskentely ja rutiinit haastetaan väistämättä kriisitilanteissa paitsi vaikuttavien organisaatioiden, myös taloudellisten tavoitteiden ja toimittajien oman subjektiivisuuden, kuten empatian, yhteisvaikutuksena. Kenties Venäjän hyökkäystä koskevan sotajournalismin purkaminen tekeviin osiinsa voisi toimia 2020-luvun alustana sille, mitkä työskentelytavat ja rutiinit olisivat näitä ristiriitoja parhaiten kestävätkä muodot tehdä empaattista ja ihmisläheistä journalismia ilman, että objektiivisuuden ihanne vaarantuu merkittävästi.

5 KESKUSTELU

5.1 Tulokset aiempaan tutkimukseen verrattuna

Tämä tutkimus tukee monin paikoin aiempien tutkimusten tuloksia. Venäjä-kuva suomalaisessa mediassa on negatiivinen, ja Ukrainan sodasta uutisoitaessa narratiivit ja diskurssit kärjistyvät kenties vielä aiempia löydöksiä jyrkemmiksi. Lisäksi tutkimus syventää Venäjään liitettyä kuvailua toimijana.

Tutkimuksen diskurssianalyysin tuloksista aladiskurssi ”Venäjä on tuttu vihollinen (Suomelle)” tukee näkemystä siitä, ettei toista maailmansotaa ja kylmän sodan perintöä ole unohdettu, ja ne vaikuttavat yhä joukkoviestinnän uutisointiin. Tämän voi todeta myös ”Tuttu uhka aiheuttaa epävakautta”-narratiivin läsnäolosta aineistossa.

Venäjä nähdään uutisoinnissa tämänkin tutkimuksen valossa voimakkaana ja vaarallisena lännen vastustajana, minkä voi huomata esimerkiksi ”Venäjä on ylivoimainen hyökkääjä” -ja ”Venäjä on uhka” -aladiskursseista sekä ”Ylivoimainen vihollinen hyökkää altavastaajan kimppuun”. Brittilehdistön kybersodankäynnistä juontava kielteinen kuva on läsnä myös ”Venäjä on epäluotettava” -ja ”Venäjä aiheuttaa epävarmuutta” -diskursseissa: erityisesti brittilehdistön välittämä kuva Venäjästä on muuttunut toisen maailmansodan liittolaisesta sodankäynnin aktiiviseksi edistäjäksi, mikä Solopovan ja Kushnerukin (2021) tutkimuksen mukaan välittää erityisen tunnelatautunutta mielikuvaa Venäjästä.

Toiseuden painottaminen on myös läsnä aineistossa, erityisesti ”Venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi” -aladiskurssissa. Venäläiset rajataan omiksi toimijoikseen, ja toiseuttamisen voisi tulkita syyksi rajanvetojen puutteelle siviili-, sotilas- ja

hallintotoimijoiden välillä: venäläiset nähdään “toisina”, joten toimijoilla ei välttämättä nähdä eroa.

Konfliktijournalismin kannalta tutkimus vahvistaa Bjørgen ja Kalnesin (2019) löydöksen valtiollisen narratiivin noudattamisesta. Suomen kansallinen turvallisuus on noussut Ukrainan hyökkäyssodan jälkeen keskustelun- ja huolenaiheeksi, mikä vei maan Natoon saakka. Venäjän uhkakuvien toisintamisen voisi näin ollen tulkita myös valtiolliseksi narratiiviksi, jolla perustellaan esimerkiksi edellä mainittu Nato-jäsenyys.

Lisäksi aineiston uutisoinnissa on samoja piirteitä kuin aiempien konfliktien uutisoinnissa, vaikka vertailu ei ollutkaan tämän tutkimuksen keskiössä. Esimerkiksi tiedon tahdistaminen (Luostarinen, Nieminen, 1991), eli se, kuinka valtiollinen taho, tässä tapauksessa Ukraina, sääntelee toimittajien pääsyä kentälle, kävi ilmi:

Mietin keikan alussa paljon, kuinka Ukrainasta raportoidaan Ukrainan asettamilla ehdoilla. Jo hakulomakkeen otsikossa kerrotaan, että journalistit ovat tervetulleita toimittamaan oikea-aikaista, totuudenmukaista ja sisällöllistä tietoa Venäjän tekemistä sotilasrikoksista Ukrainassa. Lehdistökartissa lukee, että Ukrainan asevoimat eivät vastaa sodasta raportoitavien journalistien hengestä. (Pajari, 2023.)

5.2 Tutkimuksen reflektointi

5.2.1 Otanta ja tutkimusekonomia

Diskurssianalyysi on varsin vaativa tutkimusmenetelmä. Alkuperäinen ajanjakso tutkimukselle oli viikon verran, eli seitsemästä Helsingin Sanomien numerosta. Analyysin aikana kävi kuitenkin selväksi, että artikkelien määrä ei ollut toteutettavissa tutkimuksen aikataulussa. Vaikka lopullinen aineiston määrä koetaan työn laajuuteen nähden riittävän edustavaksi, suurempi otanta olisi tarjonnut varmasti kattavammat tulokset. Erityisesti narratiivianalyysien kohdalla suurempi joukko diskursseja olisi todennäköisesti paljastanut lisää narratiiveja ja narratiivisia toimijuuksia. Jatkotutkimuksessa olisikin mielekästä laajentaa tutkittavaa ajanjaksoa merkittävästi.

5.2.2 Rivien välissä: tulkinnan merkitys ja tutkimuksen eettisyys

Kvalitatiivinen tutkimus pohjautuu lähes aina tulkintoihin. Tulkinnat tehdään subjektiivisesti (Pietikäinen et al, 2019; Puusa, 2011; Pynnönen, 2013), joten argumentaatio ei tue tutkimustulosten väittämistä objektiivisiksi. Aineistolähtöistä sisällönanalyysyä tehtäessä on oleellista tiedostaa tutkijan oma subjektiivisuus sekä ennako-odotusten vaikutus aiheeseen. Tutkimusaineistoa läpikäydessä pyrittiin huomioimaan

ennakkovaikuttavat arvot ja vinouttava katsanto sekä ehkäisemään niiden vaikutusta tutkimukseen. Aineiston, analyysin ja tulosten läpikäynti on tehty mahdollisimman läpinäkyväksi juuri tätä palvelen – puolueellisuuden tai puolueettomuuden arviointi on pyritty tekemään myös lukijalle helpoksi.

Aineistolähtöisenä tutkimuksena tulkinnoissa ei ole huomioitu esimerkiksi sitä, mikä on ollut kunkin jutun kirjoittaneen toimittajan ajatusprosessi ja tarkoitus sanavalinnoissa, eli toimittajan tarkoittama viesti voi olla varsin erilainen kuin siitä tulkittavissa oleva. Aineiston artikkelissa *Minä, sotilas* (Similä, 2023) venäläisiä epäinhimillistävä diskurssi on vahvimmillaan haastatellun Mykolain sanomana: voi olla, että toimittaja on tehnyt tietoisin valinnan näyttää ukrainalaisotilaan kielenkäyttöä tämän mielenmaiseman avaamisen vuoksi. Toisaalta lainausten sellaisenaan käyttäminen on sekin toimittajan tietoinen valinta, samoin kuin valinta olla korostamatta Mykolain tapaa puhua venäläisistä ”ne”-pronominilla. Kokisinkin, että tutkimuksen vankin pohja rakentuu havaintojen toistuvuudesta. Diskurssilistoja muodostaessa samoja piirteitä esiintyi usean kirjoittajan tekstissä ja juttutyypeistä riippumatta. Narratiivit analysoitiin diskurssianalyysin tulosten perusteella, tai pikemminkin ne muodostettiin diskurssianalyysin tuloksista. Tulkinnan päälle tehtiin tulkinta, joten eri näkökulmat voisivat tarjota hyvinkin erilaisia narratiivisia johtopäätöksiä.

Tutkimuksen eettisyyttä puoltaa neljä seikkaa, jotka aiemmissa kappaleissa tuotiin esiin. Niistä ensimmäisenä tutkimuksen eri vaiheissa tiedostettiin tulkinnan subjektiivisuus sekä ennako-odotukset, ja niiden mahdolliset vaikutukset on tehty kautta linjan läpinäkyviksi, mikä antaa lukijalle mahdollisuuden arvioida reliabiliteettiä, legitimitettä ja objektiivisuutta. Tähän liittyen toisena seikkana subjektiivisuuden ja ennako-odotusten vaikutukset on pyritty pitämään mahdollisimman pieninä noudattaen kvalitatiivisen tutkimuksen eettisiä periaatteita. (Aaltio & Puusa, 2020.)

Kolmanneksi tutkimuksen lähtökohdat, konteksti ja menetelmät on esitetty ja perusteltu avoimesti tutkimuksen läpinäkyvyyden edistämiseksi. Analyysimenetelmät on purettu seikkaperäisesti ja tulosten tulkinnat on argumentoitu aineiston esimerkkejä hyödyntäen. Tämä yhdistettynä tutkimuksen näkökulman ja lähtöasetelman läpinäkyvyyteen osoittaa, että sekä analyysi että tulokset on tehty riittävän luotettavien perustein. Analyysissa on edetty johdonmukaisesti ja ennalta suunnitellun systemaattisesti askel kerrallaan, ja jokainen askel on kirjoitettu auki analyysi- ja tulososioissa. Viimeisenä eettisyyttä puoltavana seikkana aineistoa ja lähdekirjallisuutta on käsitelty asianmukaisesti ja oikeaoppista merkintätapaa käyttäen. Tämä noudattaa yleistä tutkimusetiikkaa tekijänoikeuksien kannalta sekä antaa tutkimukselle kestävä tieteellisen pohjan osoittamalla, ettei väitteitä ja perusteita ole pyöräytetty tyhjästä. Analyysien tekoon on käytetty vertaisarvioituja tieteellisiä menetelmiä, ja tuloksia on verrattu aiempaan tutkimukseen aihealueesta.

Näiden seikkojen perusteella voidaan todeta, että tutkimus on toteutettu riittävän vastuullisesti hyvän tutkimusetiikan periaatteita noudattaen.

Tutkimuksessa on hyödynnetty ChatGPT-tekoälysovellusta (OpenAI, 2022, käytetty 10.12.2023–3.2.2024). Tekoälyä hyödynnettiin analyysimuistiinpanojen formatoinnissa, kuten erilaisten listojen kokoamisessa muistiinpanojen tekstimassoista, sekä tieteellisten lähteiden etsimisessä, lopullisen tutkielman rakenteen parantelussa ja oikoluvussa. Lisäksi tekoälyä hyödynnettiin *Yhteenveto ja johtopäätökset* -osion argumentaation kriittiseen tarkasteluun: tekoälyä pyydettiin arvioimaan argumentaatiota, ja palautteen perusteella tekstiä hiottiin lisää.

LÄHTEET

Aaltio, I., & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? In A. Puusa, & P. Juuti (Eds.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (pp. 177–188). Gaudeamus.

Aamulehti. (2024, 22.3.) Aamulehti poistaa 551 toimittaja Matti Kuuselan juttua verkosta. Noudettu 12.4.2024. Saatavissa: <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000010312503.html>

Alasuutari, P., Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Aromaa, J. (2023, 2.3.) Suomessa ollaan yhä Putinin kulttuuripropagandan varjossa, sanoo tutkija. Yle Uutiset. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20020185>

Berger, Peter L., Thomas Luckmann, Vesa Raiskila ja Tapio Aittola. 1994. *Todellisuuden Sosiaalinen Rakentuminen: Tiedonsosiologinen Tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.

Fairclough, Norman, Virpi Blom ja Kaarina Hazard. 1997. *Miten Media Puhuu*. Tampere.

Freeman, M. (2013). Narrative as a mode of understanding. Teoksessa A. De Fina & A. Georgakopoulou (Eds.), *A Handbook of narrative analysis* (pp. 1–37). Wiley.

Helsingin Sanomat. (2023). Kirjeitä Venäjältä -juttusarja. Saatavissa: <https://www.hs.fi/sivu/kirjeita-venajalta/>

Huom! Juttusarja on kirjoitettu nimimerkeillä. Kirjoittajiksi on mainittu Mihail, Jan ja Ivan.

Julkisen sanan neuvosto. (2024). Mitkä mediat kuuluvat JSN:n sääntelyn piiriin? Julkisen sanan neuvosto. Saatavissa: <https://jsn.fi/mitka-mediat-kuuluvat-jsnn-saantelyn-piiriin/>

Juhila, K. (1999). Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 201–232.

Julkisen sanan neuvosto, 2014. Journalistin ohjeet. Noudettu 23.2.2024: <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>

Kangaspuro, M. (2021). Vihaa herättävä Venäjän tutkimus. Teoksessa N. Kotilainen & J. Vuorelma (toim.), *Kun tutkija kohtaa vihaa: asiantuntijuus, tiede ja julkisuus* (s. 115–136). Umpihanki, Helsinki.

Karhu, O. (2023, 20.11). Suomen ja Venäjän rajatilanne ei vielä ole näkynyt vihapuheen kasvuna, mutta riski on olemassa, sanoo apulaisprofessori. Yle Uutiset. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20060975>

Kotimaisten kielten keskus. (2023). Pronominit: hän vai se? Kielitoimiston ohjepankki. Saatavissa: <https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/pronominit-han-vai-se/>

Kotišová, J. (2019). *Crisis Reporters, Emotions, and Technology: An Ethnography*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/978-3-030-21428-9>

Kunelius, R. (2003). *Viestinnän vallassa: Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin* (5. uud. p.). WSOY.

Laaksonen, S., Matikainen, J., & Tikka, M. (2013). Tutkimusotteita verkosta – Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. S. 9–33. Tampere: Vastapaino.

Labov W. (1972) *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Oxford: Basil Blackwell.

Media Audit Finland. (2019). LT ja JT tarkastustilasto 2019. Saatavissa: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/08/LT-tilasto-2019.pdf>

OpenAI. (2022). ChatGPT 3.5. Saatavissa: <https://chat.openai.com/>

Patterson, W. (2013). Narratives of events: labovian narrative analysis and its limitations. Teoksessa *Doing Narrative Research* (Second Edition ed., s. 27-46). SAGE Publications, Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781526402271>

Pietikäinen, S., Mäntynen, A., & Pietikäinen, S. (2019). Uusi kurssi kohti diskurssia. Vastapaino.

Pietiläinen, Jukka. (2011). Venäjä ulkomaan uutisoinnin kohteena: erikoistapaus? Teoksessa L. Lounasmeri (toim.), *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat* (s. 171–190). Tampere: Vastapaino.

Pirnes, S. (2017). Pelkoa ja uhkakuvia: Suomalaisen median kuva Venäjän toiminnasta arktisella alueella. Lähde: *historiatieteellinen aikakauskirja*, 14, 63–81. Noudettu osoitteesta <https://lahde.journal.fi/article/view/67823>

Puusa, A. (2011). Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan* (s. 114–125). Helsinki: JTO.

Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: Tapa Tutkia, Tulkita Ja Olla Kriittinen. Working Paper / Jyväskylä University. School of Business and Economics. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Radio Suomi Lappeenranta. (2022, 11.3). Itärajalla asuvat venäläiset ovat huolissaan vihapuheesta - "Lapset leikkivät kuka pelkää venäläistä -leikkiä". Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20020185>

Raittila, P. (2004). Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä [verkkodokumentti]. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. Saatavissa: <http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67401/951-44-6016-2.pdf?sequence=1> [viitattu 13.2.2024.]

Saaristo, K., Jokinen, K. (2010). Sosiologia. Helsinki: WSOYpro OY.

Salminen, E. (2000). Suomi-kuva Venäjän ja EU:n lehdistössä 1990–2000. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Vammalan kirjapaino Oy.

Seppänen, J., & Väliaverronen, E. (2012). Mediatyhteiskunta. Vastapaino.

Solopova, O. & Kushneruk, S. (2021). War yesterday and today: The image of Russia in British media discourse. *Russian Journal of Linguistics* 25 (3). 723–745. <https://doi.org/10.22363/2687-0088-2021-25-3-723-745>

Squire, C., Andrews, M., & Tamboukou, M. (2013). Introduction what is narrative research?. In *Doing Narrative Research* (Second Edition ed., pp. 1–26). SAGE Publications, Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781526402271>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (6. uud. laitos.). Helsinki: Tammi.

Ulkoministeriö, 2024. Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Saatavissa: <https://um.fi/venajan-hyokkays-ukrainaan>

UUTISARTIKKELIAINEISTO

Allan, J. (2023, 24.2.). Muistio: Vaunut aiottiin purkaa varaosiksi. Helsingin Sanomat.

Allan, J. (2023, 24.2.). Suomalaiset kertovat, miten avustustyö on muuttunut. Helsingin Sanomat.

Allan, J. (2023, 24.2.). Suomi lähettää kolme Leopardia. Helsingin Sanomat.

Hartikainen, J., & Freyborg, H. (2023, 25.2.). Republikaanijohtaja varoitti Kiinaa sotilaslennokeista. Helsingin Sanomat.

Jeskanen, J. (2023, 25.2.). Loppua ei ole lähiaikoina näkyvissä, uskotaan Moskovassa. Helsingin Sanomat.

Konttinen, J. (2023, 26.2.). Rauhan rinteet. Helsingin Sanomat.

Kukkonen, L. (2023, 24.2.). "Venäjä on tehnyt tästä hyvin hankalaa". Helsingin Sanomat.

Kuokkanen, V., & Laitinen, J. (2023, 24.2.). Venäjän kauppavirroissa on epäilyttävä piirre. Helsingin Sanomat.

Manninen, M. (2023, 25.2.). Kiina vastustaa Naton laajenemista linjapaperissaan. Helsingin Sanomat.

Nieminen, T. (2023, 26.2.). 11 oppia Venäjän armeijasta. Helsingin Sanomat.

Onali, A. (2023, 24.2.). Tutkija: Venäjän tavoitteena uhkailla Moldovaa. Helsingin Sanomat.

Pajari, K. (2023, 26.2.). Ihmisten sota. Helsingin Sanomat.

Pölkki, M. (2023, 24.2.). Nuoret naiset hakevat kurssilta tietoa armeijasta. Helsingin Sanomat.

Saarilahti, E. (2023, 25.2.). Tutkija Kiinasta: "Ennusmerkit ovat huonot". Helsingin Sanomat.

Similä, V. (2023, 24.2.). Minä, sotilas. Helsingin Sanomat.

Sutinen, T. (2023, 25.2.). Varga: Hallitus kannattaa Suomen Nato-jäsenyyttä. Helsingin Sanomat.

Tuohinen, P. (2023, 24.2.). "Sanoivat olevansa Siperiasta". Helsingin Sanomat.

Tuohinen, P. (2023, 25.2.). Halla-aho: Länsi pelkää Venäjän tappiota. Helsingin Sanomat.

Tuohinen, P. (2023, 25.2.). Kiovassa perjantai oli pahaenteisen hiljainen. Helsingin Sanomat.

Tuohinen, P. (2023, 25.2.). "Ukraina seisoo edelleen vahvasti omilla jaloillaan". Helsingin Sanomat.

Ylipiessa, M. (2023, 26.2.). Armenian ja Georgian talous on hyötynyt venäläisistä. Helsingin Sanomat.

Hartikainen, J. (2023, 26.2.). EU kiristää Venäjä-pakotteiden valvontaa. Helsingin Sanomat